

Strategic Analysis of American and European Influence in Iran with the Aim of Creating Social Change

Mahmoud Asgari

Associate Professor and Faculty Member at the Supreme National Defense University, Tehran, Iran
Email: asgari_researcher@yahoo.com

Abstract

The subject of this article is the influence exerted by the United States and Europe with the aim of creating social change in Iran. In the current context, where the U.S. and Europe have failed to achieve tangible outcomes through strategies such as sanctions and inciting unrest, they are pursuing efforts to undermine and hollow out the core values of the Islamic Revolution and the Islamic Republic through the strategic implementation of infiltration projects. The aim of this research is to explain the efforts of the U.S. and the West to infiltrate the Islamic Republic of Iran through the mechanism of social change. The research method is descriptive; the research type is developmental in terms of purpose, employing a qualitative approach. Data collection methods include both documentary-library research and interviews. For data analysis, thematic analysis and MAXQDA software were utilized. After coding the interview transcripts, the researcher identified one overarching theme, six basic themes, and thirty organizing themes. The findings indicate that the strategies of the U.S. and Europe for infiltrating Iran via social changes have focused on developing cultural and social capacities and promoting globalized education. The use of the concept of the "global citizen" as an infiltration tool by Western countries—through embassies, cultural institutions, and artistic and educational programs, particularly via public and digital diplomacy—has emerged as one of the main soft power strategies used in Iran in recent years.

Keywords: United States, Europe, Social Change, Islamic Republic of Iran, Soft Influence

Extended Abstract

Purpose

The topic that this article seeks to address is the influence of the United States and Europe with the aim of creating social change in the country. In the current situation, where the United States and Europe have failed to achieve tangible results from their plans such as sanctions and unrest, they are seeking to undermine and empty the context of the revolution and the Islamic system by leading the influence project. Despite the large number of historical and political studies on the presence and influence of the West in Iran, few studies have specifically addressed the systematic and analytical examination of the goals and tools of Western countries in pursuing social change in Iran as a form of "soft influence" or "cultural colonization." Most studies have either focused on security and political dimensions or have examined social developments independently of the role of foreign powers. Also, the emphasis on the active role of indigenous communities in accepting or resisting this influence has often been ignored. Therefore, the existing research gap indicates the need for a comprehensive study that analyzes the various forms of American and European influence in Iranian society with an interdisciplinary approach (combining sociology, political science, and cultural studies) and examines its effects on social, cultural, and value developments. The principal purpose of this study is therefore to explain the efforts of the United States and the West to implement influence in Iranian society by creating social change. To this end, the paper pursues three questions: what are the primary strategies employed by the United States and Europe to exert soft influence in Iran; how do cultural, educational, and diplomatic tools facilitate social change in Iranian society; and what role do concepts such as "global citizenship" and programs such as ATSA play in promoting Western values in Iran?

Design/methodology/approach

The research method of this article is descriptive. The type of research is developmental in terms of purpose, with a qualitative approach. The data collection methods include both documentary-library research and interviews. A theoretical framework based on

soft power allows for a multidimensional analysis of American and European influence in Iran, in such a way that cultural, media, educational, and cultural diplomacy effects can be examined simultaneously and the role of these factors in changing attitudes, identities, and social behaviors can be analyzed. This approach shows that cultural influence in the form of soft power, despite political limitations and obstacles, can be an effective tool for creating sustainable and profound social changes in Iranian society. Content analysis and MAXQDA software were also used to analyze the information. After coding the interview transcripts, the researcher's efforts led to the identification of one overarching theme, six basic themes, and thirty organizing themes.

Findings

The research findings show that the strategies of the United States and Europe for influencing Iran through social changes have focused on the development of cultural and social capacities and global education. The use of the concept of "global citizenship" as a tool of influence by Western countries in Iran—through embassies, cultural institutions, and art education programs, especially through public diplomacy and digital diplomacy—has been one of the most important soft influence strategies in Iran in recent years.

Other research findings show that these programs attempt to convey messages about global awareness, human rights, and democracy from a Western perspective to Iranian society through cultural exchange, social and artistic education, and social media.

The ATSA program is a cultural and educational initiative designed by Germany and the United Kingdom to promote Western values, including democracy, human rights, and social awareness in Iran. These programs seek to create social and cultural changes in Iranian society through online education, cultural and educational workshops, and support for civil society organizations in Iran.

Programs by the United States and Western countries, as well as UN agencies, aimed at influencing Iran through educational changes for students and teachers are important tools in promoting human rights and democratic values in the country. These programs, particularly through teacher training and cultural exchange programs, attempt to

familiarize new generations with Western concepts and thus pave the way for gradual social and cultural changes in Iran.

Research limitations/implications

As a qualitative descriptive study based on documentary-library research and interviews, the research relies on stated perceptions and available documentation rather than quantitative empirical data. The reliance on interviews with a limited number of experts and stakeholders may introduce subjective bias, and the findings may not be statistically generalizable to all contexts of Western influence in Iran. Additionally, the sensitivity of the subject matter may limit access to certain primary sources or official documents. Accordingly, it is suggested that future research complement the present findings with quantitative methods (e.g., surveys measuring the impact of Western cultural programs on Iranian youth), expand the sample to include a wider range of interviewees from diverse regions of Iran, and conduct comparative studies examining similar soft influence strategies in other countries of the region.

Practical implications

Building on the empirical findings, the study offers practical implications for Iranian policymakers, cultural officials, and security institutions. The identification of Western strategies such as the promotion of "global citizenship" and programs like ATSA provides a clearer understanding of the mechanisms of soft influence. This understanding can inform the design of countermeasures, including the development of indigenous cultural and educational content that strengthens national and Islamic identity, the creation of media literacy programs to help citizens critically evaluate Western narratives, and the establishment of regulatory frameworks for international cultural and educational exchanges. Additionally, Iranian cultural institutions should consider proactive strategies for projecting Iranian-Islamic values abroad as a form of counter-soft power.

Social implications

The study reframes Western influence in Iran not merely as a matter of political or economic pressure but as a sustained cultural and

educational project aimed at gradual social change. For Iranian society, the findings highlight the importance of cultural awareness and critical engagement with Western educational programs, media content, and civil society initiatives. By revealing the specific tools and strategies employed by Western countries—including public diplomacy, digital diplomacy, and teacher training programs—the research underscores the need for Iranian citizens, particularly youth and educators, to develop critical consciousness regarding foreign cultural influences. At the level of overall policy, the central recommendation is to move from a purely security-based approach to countering foreign influence toward a more nuanced strategy that includes cultural empowerment, media literacy, and the strengthening of indigenous value systems.

Originality/value

The novelty of the paper lies in offering a systematic and analytical examination of American and European influence in Iran specifically focused on social change as a form of "soft influence" or "cultural colonization." In contrast to prior domestic studies, which have addressed either security dimensions or social developments in isolation from the role of foreign powers, this research provides an interdisciplinary analysis combining sociology, political science, and cultural studies. It also emphasizes the active role of indigenous communities in accepting or resisting this influence, a dimension often ignored in previous research. Its value accrues to policymakers, security analysts, cultural officials, and academics interested in understanding the dynamics of soft power and cultural influence in contemporary Iran.

E-ISSN: 2588-6525 / Center for Strategic Research / The Scientific Journal of Strategy

Journal of "The Scientific Journal of Strategy" © 11 years by Center for Strategic research is licensed under CC BY 4.0

10.22034/rahbord.2025.541748.1849

بررسی راهبردی نفوذ آمریکا و اروپا در ایران با هدف ایجاد تغییر اجتماعی

محمود عسگری

دانشیار و عضو هیئت علمی دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

Email: asgari-researcher@yahoo.com

چکیده

موضوعی که این مقاله درصدد پرداختن به آن است، نفوذ آمریکا و اروپا با هدف ایجاد تغییر اجتماعی در کشور است. در شرایط کنونی که آمریکا و اروپا نتوانسته‌اند از طرح‌های خود مانند تحریم‌ها و اغتشاشات، نتیجه‌ای ملموس را به دست آورند در پی ضربه زدن و تهی کردن درون‌مایه انقلاب و نظام اسلامی از طریق راهبری پروژه نفوذ هستند. هدف این تحقیق، تبیین تلاش آمریکا و غرب برای اجرای نفوذ در ج.ا. ایران با استفاده از ایجاد تغییر اجتماعی است. روش تحقیق این مقاله، توصیفی، نوع تحقیق براساس هدف، توسعه‌ای با رویکرد کیفی و روش گردآوری داده‌ها، اسنادی- کتابخانه‌ای و با بهره‌گیری از ابزار مصاحبه انجام شده است. همچنین برای تجزیه و تحلیل اطلاعات نیز از روش تحلیل مضمون و نرم‌افزار MAXQDA استفاده شده است. تلاش محقق پس از کدگذاری متون مصاحبه‌های انجام‌شده منجر به شناسایی ۱ مضمون فراگیر، ۶ مضمون پایه‌ای و ۳۰ مضمون سازمان‌دهنده گردید. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد راهبردهای آمریکا و اروپا در نفوذ به ایران از طریق تغییرات اجتماعی بر توسعه ظرفیت‌های فرهنگی و اجتماعی و آموزش‌های جهانی متمرکز بوده است. استفاده از مفهوم شهروند جهانی به عنوان ابزار نفوذ توسط کشورهای غربی در ایران از طریق سفارتخانه‌ها، مؤسسات فرهنگی و برنامه‌های آموزشی هنری، به‌ویژه از طریق دیپلماسی عمومی و دیپلماسی دیجیتال، از مهم‌ترین راهبردهای نفوذ نرم در ایران در سال‌های اخیر بوده است.

کلیدواژه‌ها: آمریکا، اروپا، تغییر اجتماعی، تغییر اجتماعی، جمهوری اسلامی ایران، نفوذ نرم

مقدمه و بیان مسئله

در طول سده اخیر، ایران همواره در کانون توجه قدرت‌های جهانی، به‌ویژه کشورهای غربی همچون آمریکا و کشورهای اروپایی قرار داشته است. این توجه تنها به منابع طبیعی و موقعیت ژئوپلیتیکی ایران محدود نمی‌شود، بلکه ابعاد فرهنگی، اجتماعی و ایدئولوژیک نیز همواره بخشی از اهداف نفوذ این کشورها را شکل داده است. به‌ویژه پس از جنگ جهانی دوم و آغاز جنگ سرد، تلاش برای تغییرات اجتماعی هدفمند در جوامع خاورمیانه‌ای از جمله ایران، به ابزاری برای پیشبرد منافع ژئوپلیتیک و فرهنگی غرب بدل شد.

بررسی شواهد تاریخی، سیاست‌های رسانه‌ای، برنامه‌های آموزشی و فعالیت‌های نهادهای غیردولتی حاکی از آن است که کشورهای غربی به‌ویژه آمریکا و برخی دولت‌های اروپایی، در دوره‌های مختلف تاریخی، با بهره‌گیری از ابزارهای نرم، سعی در تغییر نگرش‌ها، ارزش‌ها، سبک زندگی و ساختارهای اجتماعی در ایران داشته‌اند. این نفوذ به‌ویژه در حوزه‌هایی چون حقوق زنان، سبک پوشش، آموزش، رسانه و حتی معماری و شهرسازی مشهود بوده است. با این حال، این مداخلات همواره با واکنش‌های متنوعی از سوی حاکمیت، نخبگان و بدنه جامعه مواجه شده و پیامدهای پیچیده‌ای به همراه داشته است.

با وجود تعدد مطالعات تاریخی و سیاسی درباره حضور و نفوذ غرب در ایران، کم‌تر پژوهشی به‌طور مشخص به بررسی نظام‌مند و تحلیلی اهداف و ابزارهای کشورهای غربی در پیگیری تغییرات اجتماعی در ایران، به‌عنوان شکلی از «نفوذ نرم» یا «استعمار فرهنگی»، پرداخته است. بیشتر تحقیقات یا بر ابعاد امنیتی و سیاسی تمرکز داشته‌اند، یا تحولات اجتماعی را مستقل از نقش قدرت‌های خارجی بررسی کرده‌اند. همچنین، تأکید بر نقش فعال جوامع بومی در پذیرش یا مقاومت در برابر این نفوذ، اغلب نادیده گرفته شده است، بنابراین، شکاف پژوهشی موجود، ضرورت مطالعه‌ای جامع را نشان می‌دهد که با رویکردی میان‌رشته‌ای (ترکیب جامعه‌شناسی، علوم سیاسی و مطالعات فرهنگی) به تحلیل اشکال مختلف نفوذ آمریکا و اروپا در جامعه ایران پرداخته و تأثیرات آن را بر تحولات اجتماعی، فرهنگی و ارزشی بررسی کند. این پژوهش می‌تواند با واکاوی دقیق‌تر اهداف پشت پرده، ابزارهای اعمال نفوذ و واکنش‌های داخلی، درک روشن‌تری از دینامیک تغییر اجتماعی در ایران معاصر فراهم آورد.

در خصوص اهمیت و ضرورت انجام این تحقیق باید گفت غفلت از پرداختن به این موضوع و شناخت ماهیت و ابعاد آن، می‌تواند زمینه‌ساز غافلگیری را مهیا نماید و نظام سیاسی را به چالش‌های گوناگون مواجه نماید. معطوف نمودن توجه دستگاه‌های تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر به پدیده بسیار مهم «تغییر اجتماعی» نکته بسیار کلیدی دیگر است. تولید ادبیات راهبردی و مرتفع نموده بخشی از خلأهای موجود در این زمینه، موضوع دیگری است که ضرورت انجام این تحقیق را برجسته می‌کند. هدف تحقیق نیز تبیین تلاش آمریکا و غرب برای اجرای نفوذ در ج.ا. ایران با استفاده از ایجاد تغییر اجتماعی است.

پرسش اصلی تحقیق آن است که تلاش آمریکا و غرب برای اجرای نفوذ در ج.ا. ایران با استفاده از ایجاد تغییر اجتماعی چگونه قابل تبیین است؟

۱. پیشینه پژوهش

بررسی‌های نگارنده مشخص نمود تاکنون با عنوان این مقاله، پژوهشی انجام نشده است، ولی به‌منظور بهره‌برداری از یافته‌های تحقیقاتی که پیرامون این موضوع انجام شده و به‌نوعی با آن ارتباط دارد، برخی از پژوهش‌های انجام شده در مراکز تحقیقاتی و دانشگاهی که در مجلات معتبر منتشر شده، معرفی می‌گردد:

جدول ۱: پیشینه تحقیقات مرتبط با برنامه‌های نفوذ آمریکا و اروپا در ایران

نویسنده	عنوان	نام مجله	سال انتشار	روش تحقیق	یافته‌ها
«محمدعلی کدیور» ^۱	سیاست فرهنگ: نفوذ غرب در نظام آموزشی ایران	مجله مطالعات ایرانی	۲۰۱۸	تحلیل کیفی	نفوذ غرب در نظام آموزشی ایران به‌ویژه از طریق برنامه‌های تبادل دانشجوی و محتوای درسی دانشگاهی موجب ترویج ارزش‌هایی مانند دموکراسی و حقوق بشر شده است. این فرایند موجب تغییراتی تدریجی در نگرش جوانان ایرانی نسبت به نهادهای سنتی و قدرت سیاسی شده است.

نویسنده	عنوان	نام مجله	سال انتشار	روش تحقیق	یافته‌ها
«آندرو پاراسیلیتی» ^۱	قدرت نرم و جوانان ایران: نفوذ غرب در ایران پس از انقلاب	سیاست خاورمیانه	۲۰۲۰	مطالعه تحلیل گفتمان	رسانه‌ها و برنامه‌های فرهنگی غربی در دوره پس از انقلاب اسلامی توانسته‌اند نوعی همذات‌پنداری با ارزش‌های لیبرال دموکراسی در میان جوانان ایرانی ایجاد کنند، گرچه با محدودیت‌هایی از جانب دولت مواجه بوده‌اند.
«رامین جهانبگلو» ^۲	دیپلماسی فرهنگی غرب و تأثیر آن بر جامعه ایران	مجله دیپلماسی فرهنگی	۲۰۱۹	تحلیل کیفی	دیپلماسی فرهنگی غرب در ایران منجر به بازنگری در هویت فرهنگی بسیاری از اقشار جامعه شده و نقش مهمی در شکل‌دهی گفتمان مدرن‌گرایی در ایران ایفا کرده است.
«کاوه احسانی» ^۳	نقش سازمان‌های مردم‌نهاد در ترویج حقوق بشر در ایران	بررسی حکمرانی جهانی	۲۰۲۱	تحلیل کیفی	سمن‌های غربی در ترویج مفاهیم حقوق بشر، نقش آموزش‌های غیررسمی و کارگاه‌های فرهنگی را پررنگ کرده‌اند. با این حال، محدودیت‌های قانونی و امنیتی در ایران، اثربخشی آن‌ها را به شدت محدود کرده است.
«انوشیروان احتشامی» ^۴	تأثیر تحریم‌های غرب بر جامعه مدنی ایران	سیاست بین‌الملل	۲۰۱۷	تحلیل تطبیقی	تحریم‌ها با تضعیف زیرساخت‌های جامعه مدنی، فعالیت برنامه‌های آموزشی و فرهنگی غرب را با چالش روبه‌رو کرده‌اند. با این وجود، این شرایط موجب افزایش خلاقیت نهادهای غربی در استفاده از روش‌های غیرمستقیم برای انتقال ارزش‌های فرهنگی شده است.

1. Andrew Parasiliti
2. Ramin Jahanbegloo
3. Kaveh Ehsani
4. Anoush Ehteshami

نویسنده	عنوان	نام مجله	سال انتشار	روش تحقیق	یافته‌ها
جواد حیدریان	برنامه‌های فرهنگی و دستورکار غرب در ایران: یک بررسی انتقادی	مجله خاورمیانه	۲۰۱۸	رویکرد انتقادی و تحلیل گفتمانی	بسیاری از برنامه‌های فرهنگی غرب در ایران حامل اهداف سیاسی و استراتژیک هستند و غالباً به دنبال ایجاد فشار اجتماعی از طریق تغییرات ارزشی در میان طبقه متوسط شهری‌اند.
شیرین صادقی	آموزش به‌عنوان ابزاری برای نفوذ سیاسی در ایران: مطالعه موردی برنامه‌های اروپایی	مجله آموزش بین‌المللی	۲۰۲۰	توصیفی تحلیلی و موردپژوهی	برنامه‌های آموزشی اروپایی نه تنها به ارتقای علمی دانشجویان ایرانی کمک کرده‌اند، بلکه موجب تأثیرگذاری بر نگرش سیاسی، جنسیتی و اجتماعی آن‌ها نیز شده‌اند. این برنامه‌ها نقشی مهم در گسترش نرم قدرت غرب داشته‌اند.
حسن بهشتی‌پور	نقش رسانه‌ها و دیپلماسی فرهنگی در جامعه ایران	مجله مطالعات جهانی رسانه	۲۰۲۱	تحلیل محتوا	نویسنده نتیجه می‌گیرد که رسانه‌های غربی از طریق سرگرمی، اخبار و برنامه‌های سبک زندگی توانسته‌اند بر ارزش‌های خانواده، سبک زندگی و باورهای نسل جوان تأثیرگذار باشند و موجب تضعیف گفتمان رسمی جمهوری اسلامی شوند.
رؤیا حکاکیان	نقش دیاسپورا در تأثیرگذاری بر جنبش‌های اجتماعی ایران	مجله بین‌المللی مطالعات ایرانی	۲۰۱۷	توصیفی تحلیلی	یافته‌ها حاکی از آن است که جامعه دیاسپورا به‌عنوان حامل ارزش‌های فرهنگی و سیاسی غرب، در انتقال مفاهیم دموکراسی، حقوق بشر و مقاومت مدنی به داخل کشور نقش چشم‌گیری ایفا کرده است.

نویسنده	عنوان	نام مجله	سال انتشار	روش تحقیق	یافته‌ها
مهرداد مشایخی	نفوذ غرب بر جوانان ایرانی: مطالعه راهبردهای قدرت نرم	بررسی سیاست جهانی	۲۰۲۰	توصیفی تحلیلی	قدرت نرم غربی از طریق ابزارهای فرهنگی، رسانه‌ای و آموزشی توانسته است فضای فکری جوانان را متحول سازد. این نفوذ گرچه غیرمستقیم است، اما تأثیرات بلندمدت بر نگرش‌های سیاسی و اجتماعی دارد.

در مقام جمع‌بندی باید گفت همان‌گونه که مشخص شد بیشتر این منابع، به موضوع نفوذ پرداخته‌اند و توجهی به موضوع تغییر اجتماعی ناشی از نفوذ نکرده‌اند، بنابر آنچه بیان شد موضوع این مقاله دارای نوآوری است.

۲. مفهوم‌شناسی

۲-۱. نفوذ

نفوذ، رویکرد و مجموعه اقداماتی است که به‌منظور تأمین کامل اهداف هر یک از انواع تهدید و جنگ به روشی سهل‌تر (از جنگ) و یا حداقل زمینه‌سازی تهدید، تسهیل و تسریع پیروزی در هر یک از انواع جنگ طرح‌ریزی و اجرا می‌شود (احمدیان، ۱۳۹۴: ۴۴).

۲-۲. تغییر اجتماعی

تغییر نهادها، الگوی رفتار، روابط اجتماعی و ساختار در طی زمان مشخص را تغییر اجتماعی می‌نامند (گی‌روشه، ۱۳۹۱).

۳. چهارچوب نظری

نفوذ آمریکا و اروپا در ایران به‌ویژه در قالب استفاده از قدرت نرم قابل تبیین است؛ مفهومی که جوزف نای آن را به‌عنوان توانایی جذب و اقناع دیگران از طریق فرهنگ، ارزش‌ها و سیاست‌ها تعریف می‌کند، بدون استفاده از اجبار یا زور (Nye, 2004). برخلاف قدرت سخت که متکی بر نیروهای نظامی یا اقتصادی است، قدرت نرم با بهره‌گیری از ابزارهایی چون رسانه‌های فرهنگی، برنامه‌های تبادل دانشجویی، دیپلماسی فرهنگی و

آموزش‌های غیررسمی تلاش می‌کند تا نگرش‌ها و باورهای جامعه هدف را به تدریج تغییر دهد. این تغییرات فرهنگی و اجتماعی که در بلندمدت رخ می‌دهد، می‌تواند به شکل‌گیری هویت‌های جدید و بازتعریف ارزش‌ها منجر شود و زمینه‌ساز تغییرات اجتماعی گسترده‌تری شود (Cull, 2009).

از منظر نظریه تغییر اجتماعی، این نفوذ نرم درواقع ورود عوامل فرهنگی خارجی است که می‌تواند ساختارهای اجتماعی و نهادهای سنتی را به چالش بکشد و تحولاتی را در رفتارها و هنجارهای اجتماعی ایجاد کند (Giddens, 1984). فرایندهای انتقال فرهنگی که در آن جوانان و گروه‌های اجتماعی خاص با ارزش‌های غربی همذات‌پنداری می‌کنند، موجب کاهش پذیرش نهادها و ساختارهای سنتی می‌شود و امکان شکل‌گیری گفتمان‌های مدرن و دموکراتیک را فراهم می‌آورد. البته این فرایند پیچیده با مقاومت‌هایی نیز همراه است؛ دولت ایران و نهادهای امنیتی با اعمال محدودیت‌های قانونی و فرهنگی، سعی در کنترل جریان‌های نفوذ دارند؛ اما قدرت نرم به دلیل ماهیت غیرمستقیم و جذاب خود، توانسته است به شکلی نسبی از این موانع عبور کند (Inglehart, & Welzel, 2005).

به‌طور کلی، چهارچوب نظری مبتنی بر قدرت نرم، امکان تحلیل چندبعدی نفوذ آمریکا و اروپا در ایران را فراهم می‌کند، به‌گونه‌ای که می‌توان تأثیرات فرهنگی، رسانه‌ای، آموزشی و دیپلماسی فرهنگی را هم‌زمان مورد بررسی قرار داد و نقش این عوامل در تغییر نگرش‌ها، هویت‌ها و رفتارهای اجتماعی را تحلیل نمود. این رویکرد نشان می‌دهد که نفوذ فرهنگی در قالب قدرت نرم، به‌رغم محدودیت‌ها و موانع سیاسی، می‌تواند ابزاری مؤثر برای ایجاد تغییرات اجتماعی پایدار و عمیق در جامعه ایران باشد.

۴. ادبیات پژوهش

۴-۳-۱. زمینه‌های تغییر اجتماعی در راهبرد غرب علیه ایران

❖ هزینه‌های پایین و کاهش ریسک‌های سیاسی

یکی از دلایل اصلی این رویکرد، هزینه‌های پایین و کاهش ریسک‌های سیاسی است. تغییر رژیم، به‌ویژه در کشورهایی مانند ایران، می‌تواند به ناآرامی‌های گسترده و خشونت‌آمیز منجر شود و هزینه‌های سنگینی از نظر انسانی و مالی داشته باشد (Baker, 2011). در عوض، تغییرات اجتماعی، به‌ویژه از طریق برنامه‌های آموزشی، فرهنگی و رسانه‌ای، امکان نفوذ تدریجی و با کم‌ترین هزینه را فراهم می‌آورد.

❖ ایجاد تغییرات پایدار و طولانی‌مدت

تغییرات اجتماعی در مقایسه با تغییرات رژیمی می‌توانند به نتایج پایدارتری منجر شوند. به‌جای آنکه تلاش شود تا ساختار سیاسی یک کشور از طریق فشار خارجی یا دخالت نظامی تغییر کند، این رویکرد بر تغییرات عمیق و تدریجی در هویت اجتماعی و فرهنگی تمرکز دارد. این تغییرات می‌توانند به‌مرور زمان منجر به روندهای دموکراتیک در جامعه و در نهایت اصلاحات سیاسی شوند. آمریکا و کشورهای اروپایی به این راهبرد اعتقاد دارند که تغییرات فرهنگی و اجتماعی می‌تواند زمینه‌ساز رشد سیاسی و اقتصادی در جامعه مدنی باشد.

❖ توسعه و تقویت جامعه مدنی

آمریکا و اروپا به‌جای این که در تلاش برای تغییر رژیم به روش‌های خشن یا تحریم‌های اقتصادی متوسل شوند، ترجیح می‌دهند بر تقویت جامعه مدنی تمرکز کنند (Diamond, 1999). این جوامع می‌توانند از طریق آموزش، رسانه‌ها و سمن‌ها، زمینه را برای آگاهی اجتماعی، حقوق بشر و دموکراسی فراهم کنند. در این روند، جامعه مدنی به‌عنوان عاملی برای پاسخ‌گویی سیاسی و ایجاد اصلاحات آرام و غیرخشونت‌آمیز به‌کار گرفته می‌شود. این رویکرد در بلندمدت می‌تواند منجر به ایجاد تغییرات پایدار در ساختار سیاسی و مشارکت مردم در فرایند تصمیم‌گیری شود (Kazemi, Norton, 1995: 85-88).

کشورهای غربی به‌ویژه از طریق تقویت جامعه مدنی و حمایت از سمن‌ها در ایران، تغییرات اجتماعی را هدایت می‌کنند. این نهادها که به‌طور معمول در زمینه‌های آموزش، حقوق بشر، آزادی‌های فردی و اجتماعی فعالیت دارند، به‌طور غیرمستقیم به ایجاد فشار بر حکومت‌ها و بهبود وضعیت اجتماعی کمک می‌کنند.

❖ قدرت نرم به‌عنوان ابزار نفوذ

استفاده از قدرت نرم یکی دیگر از دلایل برجسته این موضوع است. قدرت نرم، برخلاف قدرت سخت به‌طور عمده به استفاده از نیروی نظامی و اقتصادی اشاره دارد، به استفاده از ابزارهای فرهنگی، اجتماعی و دیپلماسی برای نفوذ در کشورهای دیگر اشاره دارد. این ابزارها می‌توانند شامل پشتیبانی از برنامه‌های آموزشی، هنری، دانشگاهی و رسانه‌ای باشند که هدفشان ترویج ارزش‌های دموکراتیک، حقوق بشر و آزادی‌های فردی است. آمریکا و اروپا از این روش‌ها برای نفوذ فرهنگی و ایجاد تغییرات اجتماعی در ایران استفاده کرده‌اند. این نوع نفوذ، به‌دلیل استفاده از روش‌های غیرمستقیم و کم‌هزینه، به‌ویژه برای کشورهای غربی جذاب است (Nye, 2004).

❖ جلب حمایت نسل‌های جدید و جوانان

یکی از ویژگی‌های اصلی تغییرات اجتماعی، توانایی آن در جلب حمایت نسل‌های جدید و جوانان است. جوانان به‌طور طبیعی در معرض تغییرات اجتماعی و فرهنگی قرار دارند و از این‌رو بیشتر در معرض نفوذ رسانه‌ای و فرهنگی هستند. از طریق برنامه‌های آموزشی، رسانه‌های اجتماعی، سفرهای تبادل فرهنگی و بورسیه‌های تحصیلی، غرب می‌تواند به نسل‌های جدید ایرانیان ارزش‌های دموکراتیک، آزادی‌های فردی و حقوق بشر را منتقل کند. این تغییرات اجتماعی ممکن است در بلندمدت به ایجاد فضایی برای تغییرات سیاسی منجر شود.

❖ افزایش فشارهای اجتماعی به‌جای فشار نظامی

کشورهای غربی به‌ویژه آمریکا و اتحادیه اروپا به این نتیجه رسیده‌اند که تغییرات اجتماعی می‌تواند به‌طور غیرمستقیم فشارهای لازم برای تغییر سیاست‌ها و رویکردهای حکومت در ایران را ایجاد کند. این تغییرات اجتماعی به‌ویژه در زمینه حقوق بشر، زنان، آزادی‌های مدنی و توسعه جامعه مدنی به دنبال اصلاحات تدریجی هستند که می‌تواند به تغییرات سیاسی در آینده منجر شود (Carothers, 2002).

❖ استفاده از دیپلماسی نرم برای نفوذ

یکی از دلایل اصلی استفاده از تغییر اجتماعی به‌جای تغییر رژیم، استفاده از دیپلماسی نرم است (Nye, 2008). دیپلماسی نرم به معنای اعمال نفوذ از طریق فرهنگ، آموزش، رسانه‌ها و تبادل علمی است. کشورهای غربی از این ابزارها برای نفوذ در افکار عمومی و تغییر تدریجی نظرات مردم ایران استفاده می‌کنند. این روش به کشورهای غربی این امکان را می‌دهد که بدون درگیر شدن در اقدامات خشونت‌آمیز، زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی را برای تغییرات آینده مهیا کنند (Zaharna, 2010).

❖ محدودیت‌های بین‌المللی و مخالفت با تغییر مستقیم رژیم‌ها

تغییر رژیم به‌طور مستقیم با مخالفت‌های گسترده بین‌المللی و قانونی روبه‌رو است. اقداماتی مانند حملات نظامی یا کودتاها می‌تواند بر وجهه بین‌المللی غرب آسیب بزنند و منجر به عدم مشروعیت در عرصه جهانی شوند (Ikenberry, 2002). در عوض، استفاده از تغییرات اجتماعی در قالب پروژه‌های فرهنگی، آموزشی و حمایت از نهادهای مدنی و حقوق بشری می‌تواند به‌طور تدریجی به تغییرات مطلوب بدون درگیری‌های نظامی منتهی شود (Robinson, 2008).

در مجموع می‌توان گفت استفاده از تغییر اجتماعی به‌جای تغییر رژیم، به‌دلیل هزینه‌های پایین، خطرات کم‌تر و پایداری بیشتر در مقایسه با تغییرات سیاسی سریع، به یک راهبرد مؤثر و بلندمدت تبدیل شده است. آمریکا و کشورهای اروپایی با استفاده از ابزارهایی چون قدرت نرم، آموزش، فرهنگ و مؤسسات غیردولتی تلاش کرده‌اند تا تغییرات اجتماعی را در ایران و دیگر کشورهای منطقه ایجاد کنند. این راهبرد می‌تواند در نهایت به تغییرات سیاسی و نهادسازی دموکراتیک منجر شود، بدون این‌که نیاز به تغییرات خشونت‌آمیز یا تهدیدات نظامی باشد؛ به‌عبارتی دلایل استفاده از تغییر اجتماعی به‌جای تغییر رژیم در ایران از سوی آمریکا و اروپا به مجموعه‌ای از عوامل پیچیده و راهبردی بستگی دارد. این راهبردها نه‌تنها به دنبال اجتناب از هزینه‌های بالای جنگ و بی‌ثباتی منطقه‌ای هستند، بلکه بر استفاده از ابزارهای دیپلماسی نرم و تغییرات اجتماعی برای ایجاد فشار تدریجی بر حکومت‌ها و اصلاحات در آینده متمرکز هستند. به‌این‌ترتیب، تغییرات اجتماعی به‌عنوان راهی برای ایجاد تحول در سیاست‌های ایران بدون نیاز به تغییر فوری و خشونت‌آمیز رژیم در نظر گرفته می‌شود.

۴-۳-۲. اهمیت تغییر اجتماعی در براندازی رژیم‌ها

تغییر اجتماعی نقشی حیاتی در براندازی رژیم‌ها و تغییرات سیاسی ایفا می‌کند. این تغییرات می‌توانند از طریق تحولات فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی منجر به تضعیف یا سقوط رژیم‌های حاکم شوند. در بسیاری از موارد وقتی نهادهای سیاسی و اقتصادی در برابر فشارهای اجتماعی، تغییرات فرهنگی، یا بحران‌های اقتصادی و اجتماعی تاب نمی‌آورند، این شرایط به براندازی یا تغییر رژیم منجر می‌شود. اهمیت تغییر اجتماعی در براندازی رژیم‌ها را می‌توان در چند جنبه کلیدی تحلیل کرد که در ادامه به‌تفصیل توضیح داده می‌شود:

♦ تقویت نارضایتی عمومی و بی‌اعتمادی به رژیم حاکم

تغییرات اجتماعی معمولاً از شکاف‌های موجود در جامعه ناشی می‌شوند که ممکن است به نارضایتی عمومی و بی‌اعتمادی نسبت به رژیم حاکم منجر شوند. هنگامی که گروه‌های مختلف اجتماعی، از جمله طبقات پایین‌دست، اقلیت‌ها، یا حتی بخش‌هایی از طبقه متوسط، احساس کنند که از فرایندهای اجتماعی، اقتصادی یا سیاسی کنار گذاشته شده‌اند، این نارضایتی می‌تواند به جنبش‌های اعتراضی منجر شود. نمونه تاریخی آن در انقلاب‌های عربی بود که تغییرات اجتماعی ناشی از بیکاری بالا، فساد

اقتصادی و مشکلات اجتماعی به وقوع پیوست که سرانجام رژیم‌های حاکم در تونس، مصر، لیبی و یمن را تهدید کرد (Anderson, 2011).

♦ ظهور جنبش‌های اجتماعی و اعتراضات مردمی

تغییر اجتماعی اغلب با ظهور جنبش‌های اجتماعی همراه است. جنبش‌های اجتماعی می‌توانند به‌عنوان کاتالیزورهای تغییر عمل کنند و خواسته‌های معترضان را در قالب یک ائتلاف اجتماعی گسترده یا حتی سراسری ارائه دهند. این جنبش‌ها اغلب به‌شدت بر مشروعیت رژیم‌های مستبد یا غیرمردمی تأثیر می‌گذارند؛ مثال تاریخی این مطلب، جنبش حقوق مدنی در ایالات متحده در دهه ۱۹۶۰ است که در واکنش به نابرابری‌های اجتماعی و نژادی در جنوب ایالات متحده شکل گرفت. این جنبش در نهایت به تغییرات اجتماعی و سیاسی بزرگی منجر شد که نهادهای حکومتی را مجبور به تصویب قوانین جدید مانند قانون حقوق مدنی ۱۹۶۴ کرد (King, 1958).

♦ تغییرات اقتصادی و بحران‌های اجتماعی

بحران‌های اقتصادی شدید می‌توانند به‌طور قابل توجهی رژیم‌های حاکم را تضعیف کنند وقتی نابرابری‌های اقتصادی و فقر شدید به بحران‌های اجتماعی تبدیل می‌شوند، می‌توانند به آشوب‌های گسترده و براندازی منجر شوند. این بحران‌ها معمولاً در پاسخ به تغییرات اجتماعی بزرگ، مانند شتابان شدن فرایندهای جهانی‌سازی یا تحول در بازارهای کار، رخ می‌دهند؛ مثال تاریخی آن در انقلاب فرانسه بود که فشارهای اقتصادی ناشی از بدهی‌های دولتی، نابرابری‌های اجتماعی و مشکلات کشاورزی باعث شد که طبقات پایین‌دست به اعتراضات گسترده برخیزند. این تغییرات اقتصادی و اجتماعی نهایتاً منجر به سقوط رژیم سلطنتی لوئی شانزدهم شد (Hunt, 2007).

♦ نقش فرهنگ و رسانه‌های اجتماعی

در دوران معاصر، تغییرات فرهنگی و توسعه رسانه‌های اجتماعی می‌تواند سرعت و گستردگی اعتراضات اجتماعی را افزایش دهد. رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی به ابزارهای قدرتمندی برای سازمان‌دهی اعتراضات و بسیج مردم تبدیل شده‌اند. مردم می‌توانند به‌طور سریع اطلاعات را منتشر کنند، آگاهی‌های اجتماعی و سیاسی را به اشتراک بگذارند و افکار عمومی را شکل دهند؛ انقلاب اسلامی نمونه تاریخی مناسبی برای این مطلب است که در آن یکی از عوامل کلیدی در براندازی رژیم شاهنشاهی ایران، استفاده از رسانه‌های جدید و ارتباطات مردمی بود. استفاده از رادیو، تلویزیون و بعدها اینترنت برای بسیج مردم به‌شدت تأثیرگذار بود (Bayat, 2010).

♦ تغییرات اجتماعی و نقش نخبگان و آگاهان سیاسی
نخبگان و روشنفکران جامعه می‌توانند نقش مهمی در تحولات اجتماعی ایفا کنند. در بسیاری از مواقع، نخبگان با انتقاد از سیاست‌های رژیم و معرفی ایده‌های جدید برای اصلاحات اجتماعی و سیاسی، می‌توانند جریان‌های فکری و سیاسی جدیدی راه‌اندازی کنند که در نهایت به تغییر رژیم منجر می‌شود؛ مثال تاریخی این موضوع در انقلاب اکتبر روسیه (۱۹۱۷) بود که نقش روشنفکران و فعالان سیاسی مانند ولادیمیر لنین و گروه‌های مارکسیستی در بسیج طبقات کارگر و کشاورزان علیه رژیم تزارها حیاتی بود. این تغییرات اجتماعی نهایتاً به براندازی رژیم تزار منجر شد و انقلاب بلشویکی را به ارمغان آورد (Fitzpatrick, 2008).

♦ شکاف‌های اجتماعی و تغییرات جمعیتی
تغییرات اجتماعی همچنین به دلیل تحولات جمعیتی و تغییرات در ساختار جمعیت‌شناختی می‌تواند رژیم‌ها را به چالش بکشد. افزایش یا کاهش سریع جمعیت، مهاجرت، تغییر در الگوهای خانواده (روحانی، ۱۳۹۰: ۲۵)، یا ظهور اقلیت‌های اجتماعی جدید می‌تواند فشار زیادی بر رژیم‌ها وارد کند، به‌ویژه زمانی که این تغییرات در تضاد با سیاست‌های حاکم باشد؛ مثال تاریخی این مطلب در انقلاب ۱۹۱۱ چین بود که یک شکاف اجتماعی عظیم میان طبقات مختلف، به‌ویژه میان طبقه دهقان و نخبگان شهری و تغییرات اقتصادی شدید موجب شد که رژیم سلطنتی چین سقوط کند (Meisner, 2007).

۴-۳-۳. برنامه آمریکا و اروپا برای استفاده از تغییر اجتماعی به جای تغییر رژیم در ایران

در سال‌های اخیر، آمریکا و کشورهای اروپایی به‌جای تمرکز بر تغییر رژیم در کشورهای هدف، به‌ویژه ایران، بیشتر بر تغییرات اجتماعی و فرهنگی به‌عنوان یک ابزار نرم برای رسیدن به اهداف خود تأکید کرده‌اند. این راهبرد با هدف ایجاد تغییرات بلندمدت و تدریجی در رفتارها، ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی در داخل کشورها شکل گرفته است. در این چهارچوب، تغییرات اجتماعی به‌عنوان مسیری برای تحول سیاسی و نهادسازی دموکراتیک مورد استفاده قرار می‌گیرد، بدون آنکه نیاز به تغییرات ساختاری فوری و خشونت‌آمیز در رژیم‌های حاکم باشد (برزگر، ۱۳۸۵: ۱۵۰).

راهبرد نفوذ آمریکا و اروپا در ایران با هدف تغییرات اجتماعی، به‌ویژه با استفاده از ابزارهایی همچون آموزش، بهداشت و هنر، در دهه‌های اخیر به‌ویژه پس از انقلاب اسلامی ۱۹۷۹ و در دوره‌های مختلف تحریم‌ها و تنش‌های سیاسی، بخشی از راهبردهای نرم‌افزاری غربی بوده است. این رویکردها عمدتاً به‌منظور تأثیرگذاری فرهنگی، اجتماعی و سیاسی بر جامعه ایران طراحی شده‌اند و بیشتر در قالب فعالیت‌های غیرمستقیم و در قالب «دیپلماسی عمومی» و «فرهنگ‌سازی» اجرا شده‌اند.

۴-۳-۱. حوزه آموزش: تأثیرات و نفوذ نرم از طریق بورسیه‌ها و برنامه‌های تبادل علمی

آموزش یکی از ابزارهای اصلی نفوذ در کشورهای دیگر است و کشورهای غربی به‌ویژه ایالات متحده و کشورهای اروپایی در این زمینه سرمایه‌گذاری‌های زیادی انجام داده‌اند. در این زمینه، برخی از تاکتیک‌های عمده به شرح زیر است:

❖ بورسیه‌ها و برنامه‌های آموزشی

آمریکا و کشورهای اروپایی به‌ویژه از طریق بورسیه‌های تحصیلی و برنامه‌های تبادل علمی به دنبال جذب دانشجویان و نخبگان ایرانی به دانشگاه‌های خود بوده‌اند. این برنامه‌ها به‌ویژه در دهه‌های اخیر، برای انتقال ارزش‌ها و ایده‌های غربی، به‌ویژه در حوزه‌های دموکراسی، حقوق بشر و توسعه اجتماعی به دانشجویان ایرانی طراحی شده‌اند؛ به‌عبارتی آمریکا و کشورهای اروپایی، به‌ویژه پس از دهه ۱۹۸۰، برای جذب دانشجویان ایرانی به دانشگاه‌های خود بورسیه‌های تحصیلی متعددی ارائه کردند. این بورسیه‌ها و برنامه‌های آموزشی نه تنها به‌منظور آموزش و ارتقای سطح علمی دانشجویان ایرانی بود، بلکه هدف آن‌ها تأثیرگذاری بر ذهنیت و نگرش‌های اجتماعی و سیاسی دانشجویان ایرانی در قبال غرب نیز بود (Kadivar, 2018).

➤ مطالعات و تحقیقات اجتماعی: دانشجویان ایرانی که در دانشگاه‌های غربی تحصیل می‌کردند، می‌توانستند با نهادهای غربی و نظام‌های آموزشی آن‌ها آشنا شوند و برخی از این افراد به‌عنوان «نخبگان» اجتماعی به ایران باز می‌گشتند و در تغییرات اجتماعی و فرهنگی در داخل کشور نقش داشتند.

➤ برنامه‌های تبادل فرهنگی: این برنامه‌ها به‌ویژه در زمینه‌های حقوق بشر، علوم سیاسی و مطالعات اجتماعی و همچنین حقوق زنان و آموزش و پرورش برگزار

می‌شود. در این برنامه‌ها، دانشجویان ایرانی در پروژه‌ها و تحقیقات مشترک شرکت می‌کنند که ممکن است تأثیراتی بر نگرش‌های فرهنگی و اجتماعی آن‌ها داشته باشد. برنامه‌هایی مانند Exchange Programs که توسط وزارت خارجه آمریکا و مؤسسات مختلف اروپایی (مانند آلمان، فرانسه و بریتانیا) برگزار می‌شد، به افراد ایرانی فرصتی می‌داد که با فرهنگ‌ها و ایده‌های غربی آشنا شوند و تأثیرات آن را در جامعه ایران وارد کنند (Snyder, 2019: 135-151).

➤ برنامه «فول‌برایت»^۱: یکی از مشهورترین برنامه‌های بورسیه‌ای است که توسط دولت آمریکا اداره می‌شود. این برنامه هدفش را گسترش درک متقابل بین ملت‌ها از طریق تبادل دانشجویان و محققین اعلام کرده است.

❖ نهادهای آموزشی مستقل، غیررسمی و برخط (آنلاین)

نهادهایی مانند کانون‌های فرهنگی، سمن‌ها و برنامه‌های آموزشی آنلاین نیز نقش عمده‌ای در آموزش‌های غیررسمی داشتند. این سازمان‌ها به‌ویژه در زمینه آموزش‌های زبان انگلیسی، حقوق بشر، دموکراسی و توسعه اجتماعی فعالیت می‌کردند و سعی می‌کردند در جامعه ایران آگاهی و تغییرات اجتماعی ایجاد کنند؛ توضیح آنکه نهادهای مختلف مانند پروژه‌های آموزشی برخط و کلاس‌های زبان انگلیسی توسط مؤسسات غربی در ایران اجرا می‌شوند. این برنامه‌ها نه تنها برای بهبود مهارت‌های زبان انگلیسی بلکه برای ارتقای آگاهی‌های سیاسی و اجتماعی در ایران هدفمند بوده‌اند. برنامه‌هایی مانند English Access Microscholarship Program توسط دولت آمریکا، به‌ویژه برای دانش‌آموزان ایرانی در مناطق محروم طراحی شده است (Access Microscholarship Program, 2020).

❖ آموزش معلمان

➤ آموزش معلمان ایرانی در زمینه حقوق بشر و دموکراسی: از طریق دوره‌های آموزشی و کارگاه‌ها، معلمان ایرانی در زمینه‌های آموزش مدنی، حقوق بشر و آگاهی اجتماعی آموزش دیده‌اند. این برنامه‌ها معمولاً تحت نظارت سازمان‌های بین‌المللی مانند یونسکو و یونیسف برگزار می‌شود (Meera, Jumana. 2015).

➤ کشورهای غربی در تلاش بوده‌اند تا با توسعه برنامه‌های آموزشی مهارت‌های زندگی در ایران، به‌ویژه برای نوجوانان و زنان، به تغییرات اجتماعی کمک کنند.

1. Fulbright

این برنامه‌ها به‌ویژه در زمینه‌های آگاهی از حقوق فردی، آگاهی جنسیتی و توسعه مهارت‌های شغلی در ایران اجرایی شده‌اند (UNESCO, 2020).

۴-۳-۲. حوزه هنر و فرهنگ: ابزارهای فرهنگی برای تغییرات اجتماعی

❖ هنرهای تجسمی و تئاتر

بسیاری از پروژه‌های فرهنگی بین‌المللی، مانند نمایشگاه‌های هنری و کنفرانس‌های هنری که توسط نهادهای دولتی یا غیررسمی غربی برگزار می‌شد، به‌ویژه در عرصه هنرهای تجسمی، سعی می‌کردند تصویری از آزادی‌های فردی و اجتماعی در غرب را به جامعه ایرانی نشان دهند. هنرمندان ایرانی نیز که در این رویدادها شرکت می‌کردند، ممکن بود این ایده‌ها را در آثار خود بازتاب دهند. (Asgard, Slavin, 2013) برنامه‌های هنری غربی، به‌ویژه در قالب نمایشگاه‌های هنری، تئاتر و سینما، برای نفوذ در فرهنگ ایرانی و انتقال ارزش‌های غربی به‌ویژه در زمینه آزادی‌های فردی، حقوق بشر و برابری جنسیتی طراحی شده‌اند (Cultural Diplomacy and the Role of Art in Foreign Policy, 2017).

➤ نمایشگاه‌های هنری بین‌المللی: در این نمایشگاه‌ها، هنرمندان ایرانی می‌توانند با هنرمندان غربی به‌ویژه در زمینه‌های هنر نوین و هنر مفهومی ارتباط برقرار کنند. این نمایشگاه‌ها معمولاً فضایی را برای گفت‌وگو و تبادل فرهنگی فراهم می‌کنند.

➤ فستیوال‌ها و کنسرت‌های موسیقی: فستیوال‌ها و کنسرت‌های موسیقی، به‌ویژه در زمینه موسیقی کلاسیک غربی، موسیقی جاز و موسیقی پاپ، توسط سفارتخانه‌ها و نهادهای فرهنگی غربی برگزار می‌شوند و تأثیر زیادی در تغییر نگرش‌های اجتماعی به‌ویژه در میان نسل‌های جوان‌تر دارند.

❖ سینما و رسانه‌های غربی

یکی از مهم‌ترین ابزارهای نفوذ غرب در ایران، سینما و تلویزیون بود. به‌ویژه پس از جنگ ایران و عراق و در دوران تحریم‌ها، فیلم‌ها و برنامه‌های تلویزیونی غربی به‌صورت گسترده‌ای در ایران منتشر شدند و بسیاری از آن‌ها پیام‌های فرهنگی و اجتماعی خاصی را منتقل می‌کردند. سینما به‌عنوان یک ابزار برای ایجاد تغییرات اجتماعی و فرهنگی از طریق معرفی الگوهای زندگی غربی، آزادی‌های فردی و نحوه تعاملات اجتماعی در جوامع دموکراتیک مورد استفاده قرار گرفت (Parasiliti, 2020).

درمجموع، برنامه غرب در نفوذ به ایران از طریق تغییرات اجتماعی به‌ویژه با استفاده از ابزارهای آموزش و هنر، بر دو محور اصلی متمرکز بوده است:

۱. ایجاد تغییرات تدریجی در الگوهای فرهنگی و اجتماعی؛ به‌عبارتی از طریق فعالیت‌های آموزشی، بهداشتی، فرهنگی و هنری، غرب تلاش کرده است تغییرات فرهنگی و اجتماعی را در ایران تسریع کند. این تغییرات می‌توانند شامل پذیرش بیشتر ارزش‌ها و ایده‌های غربی در زمینه حقوق بشر، آزادی‌های فردی و مدل‌های اقتصادی و اجتماعی باشند.

۲. ترویج آگاهی‌های سیاسی و اجتماعی؛ توضیح آنکه بسیاری از برنامه‌های غربی به‌منظور تقویت آگاهی‌های اجتماعی و سیاسی در ایران به‌ویژه در زمینه حقوق زنان، دموکراسی و عدالت اجتماعی طراحی شده‌اند. این برنامه‌ها اغلب به شکلی غیرمستقیم و از طریق رسانه‌ها و نهادهای آموزشی، تأثیرگذار بوده‌اند (Snyder, 2019: 135-151).

این سیاست‌ها و برنامه‌ها به‌عنوان بخشی از دیپلماسی عمومی و نفوذ نرم آمریکا و اروپا در ایران در راستای تحولات اجتماعی و فرهنگی عمل کرده‌اند.

۴-۳-۳. حوزه زنان

❖ ترویج حقوق زنان و برابری جنسیتی

از حوزه‌های اصلی نفوذ فرهنگی و اجتماعی غرب در ایران، به‌ویژه از طریق برنامه‌های آموزشی و هنری، ترویج حقوق زنان و برابری جنسیتی است. برنامه‌های بین‌المللی مانند UN Women و The Gender Equality Program در زمینه‌های آموزشی، شغلی و اجتماعی به‌ویژه برای زنان ایرانی طراحی شده‌اند. برنامه‌های آموزشی برای زنان به‌ویژه در زمینه آموزش‌های شغلی، حقوق خانواده و آگاهی‌های جنسی به زنان ایرانی کمک کرده‌اند. این برنامه‌ها معمولاً از طریق مؤسسات غیردولتی و در همکاری با سازمان‌های بین‌المللی اجرا می‌شوند (The Role of International Organizations in Promoting Gender Equality, 2017).

❖ گروه‌های زنان و فعالان اجتماعی

غرب از طریق حمایت از گروه‌های فعال زنان و پروژه‌های پشتیبانی از حقوق زنان در ایران، به تأثیرگذاری بر تغییرات اجتماعی در این کشور پرداخته است. این گروه‌ها از طریق برنامه‌های آموزشی و تبادل نظر به ترویج آگاهی‌های اجتماعی و تغییرات فرهنگی در سطح زنان پرداخته‌اند (Moghadam, 2018).

۴-۳-۴. استفاده غرب و آمریکا در استفاده از مفهوم شهروند جهانی برای نفوذ در ایران

استفاده از مفهوم «شهروند جهانی»^۱ به عنوان یک ابزار نفوذ فرهنگی و اجتماعی از سوی کشورهای غربی، به ویژه آمریکا و برخی کشورهای اروپایی، در ایران از طریق سفارتخانه‌ها، مؤسسات فرهنگی غربی و برنامه‌های آموزشی و هنری، در دهه‌های اخیر یکی از راهبردهای مهم نفوذ نرم بوده است. هدف این برنامه‌ها ایجاد تغییرات اجتماعی و فرهنگی از طریق آموزش‌های اجتماعی، حقوق بشر و هویت جهانی است. در اینجا تلاش‌های غرب برای ترویج مفهوم شهروند جهانی و ابزارهای اجرایی آن در ایران به تفصیل شرح داده خواهد شد.

۴-۳-۴.۱. مفهوم شهروند جهانی و هدف‌های آن

مفهوم شهروند جهانی به طور کلی اشاره به فردی دارد که خود را عضوی از یک جامعه جهانی می‌داند و به مسائل جهانی همچون حقوق بشر، دموکراسی، محیط زیست و عدالت اجتماعی اهمیت می‌دهد. این مفهوم در قالب برنامه‌های دیپلماسی عمومی و نفوذ نرم توسط کشورهای غربی، به ویژه ایالات متحده و کشورهای اروپایی، در کشورهای مختلف، از جمله ایران، ترویج شده است ویژگی‌های شهروند جهانی عبارت‌اند از (Massaro, 2022: 98-114):

- ♦ آگاهی جهانی: فرد شهروند جهانی باید از مسائل جهانی مانند تغییرات اقلیمی، حقوق بشر، فقر و گرسنگی آگاه باشد.
 - ♦ تعهد به اقدامات اجتماعی و بشردوستانه: فرد باید متعهد به فعالیت‌های اجتماعی و بشردوستانه برای حل مشکلات جهانی باشد.
 - ♦ حمایت از دموکراسی و حقوق بشر: شهروند جهانی باید از اصول دموکراتیک و حقوق بشر دفاع کند و برای بهبود جوامع جهانی تلاش کند.
- این مفهوم در راستای ترویج تغییرات اجتماعی و فرهنگی از طریق آموزش، هنر و فعالیت‌های اجتماعی در ایران به کار گرفته شده است. نظر به چنین کارکردهای سوگیرانه‌ای، برخی اندیشمندان، نگاهی انتقادی به این مفهوم دارند (Bowden, 2003: 349-362).

1. Global Citizen

۴-۳-۲. نقش سفارتخانه‌های خارجی در ترویج شهروند جهانی

♦ دیپلماسی عمومی و ترویج ارزش‌های جهانی

سفارتخانه‌های آمریکا و کشورهای اروپایی در ایران همواره نقش برجسته‌ای در ترویج مفهوم شهروند جهانی ایفا کرده‌اند. دیپلماسی عمومی در این زمینه تلاش می‌کند تا از طریق برنامه‌های فرهنگی و آموزشی، آگاهی عمومی را در ایران نسبت به مسائل جهانی افزایش دهد و همچنین حمایت از حقوق بشر، آزادی‌های فردی و دموکراسی را ترویج کند.

➤ برگزاری کارگاه‌ها و سخنرانی‌ها: سفارتخانه‌ها با برگزاری کارگاه‌های آموزشی، سخنرانی‌ها و کنفرانس‌های بین‌المللی در ایران به معرفی ایده‌های شهروند جهانی پرداخته‌اند. این کارگاه‌ها به‌ویژه در زمینه‌های حقوق بشر، دموکراسی و محیط‌زیست برگزار می‌شود؛

➤ برنامه‌های تبادل فرهنگی: سفارتخانه‌های خارجی معمولاً برنامه‌های تبادل فرهنگی و آموزش زبان به‌ویژه زبان انگلیسی را برگزار می‌کنند که یکی از اهداف آن‌ها ترویج هویت جهانی و گسترش آگاهی درخصوص مسائل جهانی است؛

➤ حمایت از جوامع مدنی و حقوق بشر: سفارتخانه‌های غربی از سمن‌ها و جنبش‌های حقوق بشری در ایران حمایت می‌کنند. این نهادها غالباً از مفاهیم شهروندی و جهانی حمایت کرده و در جهت ارتقای آگاهی عمومی از این مفاهیم در ایران فعالیت می‌کنند (Ehsani, 2021).

♦ پروژه‌های دیپلماسی دیجیتال و رسانه‌های اجتماعی

با توجه به محدودیت‌های رسانه‌ای در ایران، سفارتخانه‌ها از ابزارهای دیپلماسی دیجیتال استفاده کرده‌اند تا از طریق رسانه‌های اجتماعی مانند اینستاگرام، توییتر و یوتیوب به ترویج پیام‌های مربوط به شهروند جهانی بپردازند. در این راستا محتواهایی در زمینه‌های حقوق بشر، دموکراسی و محیط‌زیست تولید می‌شود که با هدف آگاهی‌رسانی به مردم ایران از طریق سکوه‌های برخط (پلتفرم‌های آنلاین) منتشر می‌شود.

۴-۳-۳. کارکردهای مؤسسات فرهنگی غربی در ترویج شهروند جهانی

♦ مؤسسات آموزش و فرهنگ غربی

برخی از مؤسسات فرهنگی غربی مانند انستیتو گوته (آلمان)، آلیانس فرانسه (فرانسه) و مؤسسات آمریکایی در تهران و دیگر شهرهای ایران فعالیت می‌کنند. این مؤسسات برنامه‌هایی را برای ترویج زبان، فرهنگ و ارزش‌های جهانی برگزار می‌کنند.

➤ دوره‌های آموزشی در زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی: مؤسسات فرهنگی غربی در ایران دوره‌های آموزشی در زمینه‌هایی مانند هنر، زبان انگلیسی و حقوق بشر برگزار می‌کنند. این دوره‌ها به‌ویژه برای نسل جوان طراحی شده‌اند و هدف آن‌ها ترویج مفهوم شهروند جهانی است.

➤ برگزاری نمایشگاه‌ها و رویدادهای هنری: مؤسسات فرهنگی غربی در ایران نمایشگاه‌های هنری و فرهنگی برگزار می‌کنند که هدف آن‌ها ایجاد فضایی برای تبادل فرهنگی است و پیام‌هایی از آزادی فردی، دموکراسی و جهانی‌سازی را به مخاطبان ایرانی منتقل می‌کند (Jahanbegloo, 2019).

❖ برنامه‌های آموزشی در سمن‌ها

مؤسسات غیردولتی غربی که در ایران فعال هستند، برخی از آن‌ها در زمینه ترویج آگاهی جهانی، حقوق بشر و دموکراسی فعالیت می‌کنند. این مؤسسات کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی برگزار می‌کنند که به آموزش مهارت‌های زندگی، آگاهی‌های اجتماعی و شهروندی جهانی اختصاص دارند.

❖ برگزاری کارگاه‌ها و برنامه‌های آموزشی با پوشش هنری

کشورهای غربی از هنر و فرهنگ به‌عنوان ابزاری برای نفوذ فرهنگی در ایران استفاده کرده‌اند. این برنامه‌ها به‌ویژه در زمینه‌هایی مانند حقوق بشر، دموکراسی و محیط‌زیست، در قالب کارگاه‌های هنری و آموزش‌های فرهنگی برگزار می‌شوند.

➤ کارگاه‌های هنری بین‌المللی: این کارگاه‌ها به‌ویژه در زمینه‌های سینما، نقاشی، موسیقی و تئاتر برگزار می‌گردند و هدف آن‌ها ایجاد درک متقابل و تبادل فرهنگی است. هنرمندان ایرانی در این کارگاه‌ها با هنرمندان بین‌المللی به تبادل تجربیات و ایده‌ها پرداخته و مفهوم شهروند جهانی و مسائل جهانی را مطرح می‌کنند.

➤ مستندها و فیلم‌های هنری: سینما و مستندهای هنری که توسط مؤسسات فرهنگی غربی و یا در همکاری با سینماگران ایرانی تهیه می‌شوند، در راستای ترویج پیام‌های شهروند جهانی و آگاهی‌های اجتماعی در ایران پخش می‌شوند.

❖ رسانه‌های اجتماعی و دیجیتال

با توجه به محدودیت‌ها در رسانه‌های رسمی ایران، کشورهای غربی به‌ویژه ایالات متحده و کشورهای اروپایی از رسانه‌های اجتماعی به‌عنوان ابزاری برای ترویج مفهوم شهروند جهانی استفاده کرده‌اند. این فعالیت‌ها شامل تولید محتوای آموزشی در زمینه‌های حقوق بشر، دموکراسی و محیط‌زیست است که از طریق توئیتر، اینستاگرام، یوتیوب و دیگر سکوها (پلتفرم‌ها) در دسترس ایرانیان قرار می‌گیرد.

۴-۳-۴. برنامه مشترک آلمان و انگلیس با عنوان آتسا

برنامه مشترک آلمان و انگلستان تحت عنوان «آتسا»^۱ یکی از برنامه‌های راهبردی غربی است که هدف آن، نفوذ فرهنگی و اجتماعی در ایران و ایجاد تغییرات اجتماعی از طریق آموزش، فرهنگ و آگاهی‌سازی اجتماعی است. این برنامه از اواسط دهه ۲۰۰۰ میلادی مورد توجه قرار گرفت و توسط نهادهای مختلف دولتی و غیردولتی در آلمان و انگلستان حمایت شد.

برنامه آتسا با اهداف گسترده‌ای در راستای ترویج دموکراسی، حقوق بشر و تغییرات اجتماعی در ایران طراحی شده است. هدف اصلی این برنامه، تقویت آگاهی اجتماعی و توانمندسازی نسل‌های جوان از طریق آموزش‌های تخصصی و فرهنگی است که به‌مرور زمان می‌تواند منجر به تغییرات فرهنگی و اجتماعی پایدار شود.

❖ آموزش و پرورش

یکی از ارکان این برنامه، آموزش نسل جوان و تقویت توانمندی‌های آموزشی است. از همین‌رو، برنامه آتسا در راستای ارتقای آگاهی‌های اجتماعی، مهارت‌های تخصصی و آشنایی با حقوق بشر از طریق دوره‌های آموزشی آنلاین، تبادل‌های علمی، کارگاه‌ها و کلاس‌های آموزشی در حوزه‌های مختلف علوم اجتماعی، سیاسی و حقوق بشر تمرکز دارد.

❖ ترویج حقوق بشر و دموکراسی

با تکیه بر اصول غربی دموکراسی و حقوق بشر، برنامه آتسا از همین‌رو طراحی شده است که به مردم ایران، به‌ویژه جوانان و نخبگان علمی، آموزش‌هایی در مورد حقوق اساسی و آزادی‌های فردی داده شود. این برنامه‌ها معمولاً با هدف آگاهی‌رسانی درباره حقوق شهروندی، آزادی‌های سیاسی، حق بیان و تجمع و حقوق زنان ارائه می‌شوند.

❖ حمایت از نهادهای مدنی

1. Academic Training and Social Change: (ATSHA)

این برنامه‌ها عمدتاً از طریق پشتیبانی از سازمان‌های غیردولتی (سمن‌ها) در ایران به اجرا درمی‌آیند. این مؤسسات در زمینه‌هایی چون آموزش‌های حقوق بشری، توانمندسازی زنان، حقوق اقلیت‌ها و آگاهی‌سازی اجتماعی فعالیت می‌کنند (Ehsani, 2021). برنامه آتسا معمولاً از مؤسسات غیردولتی (سمن‌ها) ایرانی، آموزشگاه‌ها، دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی داخلی برای پیاده‌سازی اهداف خود استفاده می‌کند. این همکاری‌ها باعث می‌شود که برنامه‌ها به‌صورت غیرمستقیم و از طریق نهادهای داخلی به جامعه ایرانی منتقل شوند.

❖ حمایت از نهادهای اجتماعی ایرانی

برخی از سمن‌های فعال در ایران که در زمینه‌های حقوق بشر، محیط‌زیست، زنان و آموزش فعالیت می‌کنند، از طریق برنامه‌های آتسا حمایت‌های مالی، آموزشی و مشاورتی دریافت می‌کنند. این نهادها به‌طور غیرمستقیم در ترویج ارزش‌های دموکراتیک و آزادی فردی نقش ایفا می‌کنند.

❖ تبادل فرهنگی و علمی

در این برنامه، به‌ویژه در راستای پروژه‌های مشترک فرهنگی و آموزشی، دانشجویان ایرانی می‌توانند برای مدت‌های کوتاهی به کشورهای آلمان و انگلستان سفر کرده و در دوره‌های تخصصی مشارکت کنند. این تبادل فرهنگی می‌تواند به ایجاد دیدگاه‌های جدید و تغییرات اجتماعی در ایران کمک کند (Ehsani, 2021).

۴-۳-۵. وزارت خارجه آمریکا مرکز اجرای پروژه نفوذ در ایران

دفتر «دموکراسی، حقوق بشر و کار»^۱ وزارت خارجه آمریکا یکی از نهادهای کلیدی در سیاست‌گذاری خارجی ایالات متحده است که در پوشش عناوینی همچون دموکراسی، حقوق بشر و کارگر به راهبری پروژه نفوذ در ج.ا. ایران می‌پردازد. در ادامه برخی از ابعاد کارکرد این اداره برای نفوذ در ایران و ارتقای اهداف سیاست خارجی ایالات متحده پرداخته می‌شود:

❖ حمایت از حقوق بشر و دموکراسی

این دفتر مسئولیت نظارت بر وضعیت حقوق بشر در سطح جهانی را دارد و به‌خصوص در کشوری مانند ج.ا.ایران، فشارهایی برای ارتقای حقوق بشر و دموکراسی وارد

1. DRL (Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor)

می‌آورد. این دفتر از طریق برنامه‌های مختلف، مانند کمک به سازمان‌های غیردولتی (سمن‌ها) و رسانه‌های مستقل، به فعالان حقوق بشر، روزنامه‌نگاران و گروه‌های اجتماعی در ایران کمک مالی می‌کند.

♦ حمایت از گروه‌های مخالف رژیم ایران

دولت ایالات متحده از طریق این دفتر به گروه‌های مخالف جمهوری اسلامی ایران در داخل و خارج از کشور کمک می‌کند. این شامل کمک به گروه‌های فعال در زمینه‌های سیاسی و اجتماعی، از جمله اپوزیسیون و همچنین شبکه‌های اطلاعاتی است که به اطلاع‌رسانی درباره نقض حقوق بشر و ... در ایران پرداخته و تلاش می‌کنند تا افکار عمومی جهانی را نسبت به وضعیت ایران حساس کنند (Beheshtipour, 2021).

♦ پشتیبانی از رسانه‌های مستقل و فضای دیجیتال

یکی از ابزارهای کلیدی برای نفوذ در ایران، حمایت از رسانه‌ها و گروه‌های دیجیتال است که در جهت شکستن سانسور و محدودیت‌های اینترنتی و رسانه‌ای فعالیت می‌کنند. این دفتر همچنین برنامه‌هایی برای آموزش روزنامه‌نگاران و فعالان شبکه‌های اجتماعی دارد تا آن‌ها را در مقابله با نظارت و سانسور دولت ایران کمک کند.

♦ گزارش‌های حقوق بشری و فشار بین‌المللی

این نقش مهمی در انتشار گزارش‌های حقوق بشری و نقض حقوق بشر در ایران ایفا می‌کند. این گزارش‌ها به عنوان ابزار فشار برای جلب توجه جوامع بین‌المللی به وضعیت حقوق بشر در ایران استفاده می‌شود. این گزارش‌ها در تلاش برای اعمال فشار به حکومت ایران از طریق سازمان‌های بین‌المللی مانند سازمان ملل متحد و اتحادیه اروپا مورد استفاده قرار می‌گیرند.

♦ برنامه‌های آموزشی و ظرفیت‌سازی

این دفتر به برنامه‌های آموزشی و ظرفیت‌سازی برای نهادهای مدنی و سیاسی در ایران می‌پردازد. این فعالیت‌ها می‌تواند شامل آموزش در زمینه‌های مختلفی همچون مدیریت نهادهای دموکراتیک، حقوق بشر و راهبردهای مدنی باشد.

این اقدامات و برنامه‌ها به منظور ترویج تغییرات سیاسی و اجتماعی در ایران طراحی شده‌اند و هدف اصلی آن‌ها اعمال فشار بر حکومت ایران برای بهبود وضعیت حقوق بشر و افزایش دموکراسی در این کشور است.

۴-۳-۶. نقش سازمان ملل در پروژه نفوذ در ایران

سازمان‌های جانبی سازمان ملل یکی از ابزاری است که به‌طور مستقیم به ترویج ارزش‌های غربی و تحولات اجتماعی در ایران اشاره دارد. این راهبردها معمولاً از طریق برنامه‌های آموزشی، تبادل فرهنگی، پروژه‌های آموزشی ویژه و آموزش حقوق بشر انجام می‌شود که هدف آن‌ها تغییر نگرش‌ها، تقویت فرهنگ دموکراتیک و آموزش مدنی است. در این راستا، سازمان‌های بین‌المللی مانند سازمان ملل متحد و برخی سمن‌ها نیز از برنامه‌های مختلف استفاده می‌کنند تا در جهت آگاهی‌بخشی و اصلاحات آموزشی حرکت کنند.

۴-۳-۷. برنامه‌های آموزشی و فرهنگی غرب برای تغییر در دانش‌آموزان

و معلمان ایران

یکی از اصلی‌ترین ابزارهای غرب برای نفوذ فرهنگی در ایران، آموزش به‌ویژه در سطوح مدرسه‌ای و دانشگاهی است. این برنامه‌ها با هدف ترویج دموکراسی، حقوق بشر، آزادی‌های فردی و شکستن سدهای فرهنگی طراحی می‌شوند. این برنامه‌ها عمدتاً از طریق بورسیه‌های تحصیلی، تبادل دانش‌آموزی، برنامه‌های آموزشی دروس ویژه و کارگاه‌های معلمان اجرا می‌شوند.

وزارت خارجه آمریکا به‌طور مرتب در گزارش‌های سالانه خود به برنامه‌های آموزشی و پویش‌های (کمپین‌های) مرتبط با حقوق بشر و دموکراسی در کشورهای مختلف از جمله ایران اشاره می‌کند. این گزارش‌ها معمولاً به توضیح حمایت‌های مالی و برنامه‌های آموزشی غربی می‌پردازند که در راستای ترویج این مفاهیم اجرا می‌شوند (Sadeghi, 2020).

❖ برنامه‌های تبادل فرهنگی و آموزشی

آمریکا و کشورهای اروپایی به‌ویژه از طریق سازمان‌های غیردولتی و نهادهای دولتی خود، برنامه‌هایی برای تبادل دانش‌آموزی و معلمی با هدف آموزش مفاهیم حقوق بشر و دموکراسی در ایران برگزار کرده‌اند. این برنامه‌ها به معلمان ایرانی فرصت می‌دهند تا با روش‌های آموزشی غربی آشنا شوند و این آشنایی را در مدارس ایران به‌کار گیرند، همچنین بورسیه‌های تحصیلی برای دانش‌آموزان و دانشجویان ایرانی، آن‌ها را به کشورهای غربی می‌فرستند تا در زمینه‌های مختلف تحصیلی و فرهنگی آموزش ببینند و پس از بازگشت به ایران، بتوانند از آموزش‌های دموکراتیک و حقوق بشری استفاده

کنند. ترویج فساد، لیبرالیسم، بی‌بندوباری و ... تربیت نسل حکمرانان فردا از مهم‌ترین کارکردهای این قبیل برنامه‌ها است (Mittelhammer, Sepehri Far, Tahmasebi, 2023).

❖ پروژه‌های آموزشی سازمان ملل

سازمان ملل متحد از طریق برنامه‌های یونیسف و یونسکو در ایران، همچنین پروژه‌هایی برای توسعه نظام آموزشی و تقویت آگاهی حقوق بشر اجرا کرده است؛ به‌ویژه در زمینه‌های آموزش برای صلح، حقوق کودک، آموزش جنسی و بهداشت، سازمان‌های زیرمجموعه سازمان ملل به ارائه برنامه‌های آموزشی پرداخته‌اند که معلمان و دانش‌آموزان را با استانداردهای جهانی آموزش آشنا می‌کنند. این برنامه‌ها همچنین به دنبال ارتقای حقوق زنان و آگاهی‌بخشی به معلمان درباره حقوق بشر هستند Mahatma Gandhi Institute of Education for Peace and Sustainable (Development, 2019).

در این رابطه می‌توان به سند ۲۰۳۰ اشاره کرد که از خروجی‌های یونسکو است و اهداف زیر را پیگیری می‌نماید:

✓ تلاش نظام آموزشی برای جذب افراد محروم، در معرض خطر و به حاشیه رانده‌شده؛

✓ حصول اطمینان از رفع نابرابری‌های جنسیتی در نظام آموزشی به‌دلیل تعصبات فرهنگی و اجتماعی؛

✓ تدوین سیاست‌های مبتنی بر احترام به حقوق زنان و مردان در نظام آموزشی؛

✓ حذف تبعیض و کلیشه‌های جنسیتی مبتنی بر خشونت در مؤسسات آموزشی؛

✓ توجه ویژه به هنجارهای جنسیتی غیرقابل قبول در جامعه بین‌المللی مانند ازدواج کودکان و بارداری زودهنگام؛

✓ اطمینان از بازبینی کتاب درسی و نظارت بر تدریس معلمان برای جلوگیری از ترویج کلیشه‌های جنسیتی (OECD 2018).

❖ کارگاه‌های آموزشی و دوره‌های ویژه برای معلمان

در قالب کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی ویژه برای معلمان، معلمان ایرانی به‌طور مرتب تحت آموزش‌هایی قرار می‌گیرند که در آن‌ها روش‌های تدریس نوین، آموزش حقوق بشر، آموزش دموکراتیک و تفکر انتقادی معرفی می‌شود. این دوره‌ها با همکاری سازمان‌های غیردولتی، سازمان‌های غربی و سازمان ملل در ایران برگزار می‌شود و هدف آن‌ها تجهیز معلمان به ابزارهای نوین آموزشی است که به گسترش مفاهیم آزادی، دموکراسی و حقوق بشر در نسل‌های جدید کمک می‌کند (Mashayekhi, 2020).

❖ برنامه‌های حقوق بشری و آموزشی ویژه برای دانش‌آموزان

یکی از مهم‌ترین حوزه‌هایی که غرب و سازمان‌های بین‌المللی به آن توجه کرده‌اند، تغییر در نگرش‌های اجتماعی و فرهنگی دانش‌آموزان از طریق آموزش‌های مبتنی بر حقوق بشر و دموکراسی است. این برنامه‌ها معمولاً از طریق کتاب‌های درسی، پروژه‌های فرهنگی و هنری و کمپین‌های آموزشی اجرا می‌شوند. هدف این است که دانش‌آموزان ایرانی از سنین پایین‌تر با مفاهیم آزادی‌های فردی، حقوق بشر، دموکراسی و آگاهی‌های مدنی آشنا شوند تا در آینده در دگرگونی‌های اجتماعی نقش داشته باشند.

الف. کتاب‌های درسی و مواد آموزشی

آمریکا و کشورهای اروپایی در برخی از موارد، از طریق سازمان‌های فرهنگی و آموزشی خود، به تألیف و چاپ کتاب‌های درسی ویژه برای دانش‌آموزان ایرانی پرداخته‌اند که در آن‌ها مفاهیمی مانند حقوق بشر، آزادی‌های فردی، آموزش مدنی و آگاهی از حقوق اجتماعی گنجانده شده است. این کتاب‌ها در قالب برنامه‌های آموزش جهانی برای کشورهای مختلف طراحی شده‌اند.

ب. کمپین‌های آموزشی برای دانش‌آموزان

در کنار کتاب‌های درسی، پویش‌ها (کمپین‌ها) و کارگاه‌های آموزشی برای دانش‌آموزان ایرانی توسط سازمان‌های غربی و سازمان‌های بین‌المللی برگزار می‌شود. این پویش‌ها اغلب بر آموزش حقوق بشر، صلح و دموکراسی و همچنین آموزش مهارت‌های تفکر انتقادی تمرکز دارند. این نوع پویش‌ها در محیط‌های آموزشی به‌ویژه در مقاطع دبیرستان‌ها و مدارس متوسطه در ایران اجرا می‌شوند. هدف اصلی این برنامه‌ها و پروژه‌ها، ایجاد تغییرات فرهنگی و اجتماعی در نسل جدید ایران از طریق نفوذ نرم است. این تغییرات می‌توانند در بلندمدت به آگاهی بیشتر در مورد حقوق بشر، دموکراسی و آزادی‌های فردی منجر شوند که در نهایت، به تغییرات اجتماعی و حتی سیاسی در ایران کمک کنند. این برنامه‌ها، از نظر غربی‌ها به‌عنوان ابزارهای اصلاحات نرم و طراحی تغییرات پایدار در جامعه ایرانی تلقی می‌شوند.

۵. روش‌شناسی پژوهش

این مقاله قصد دارد با کمک مضامین و مفاهیم به‌دست‌آمده از متن مصاحبه با خبرگان، به شبکه‌ای از مضامین مرتبط با نفوذ آمریکا و اروپا با هدف تغییر اجتماعی در کشور برسد. روش استفاده‌شده در این پژوهش، تحلیل مضمون از انواع تحلیل‌های کیفی است.

برای دستیابی به نتیجه مفید در تحقیق‌های کیفی، لازم است داده‌ها به‌صورت روشمند، بررسی و تحلیل شوند. تحلیل مضمون، از روش‌های پژوهشی روی متون است و اغلب هنگامی کاربرد دارد که حجمی زیادی از داده‌ها وجود داشته باشند (عسگری، ۱۳۹۹: ۲۸۸). با استفاده از این روش، داده‌های متن کاهش‌یافته، بخش‌بندی، مقوله‌بندی و تلخیص می‌شوند و سپس به‌گونه‌ای بازسازی می‌شوند که مفاهیم و الگوهای موجود در متن از درون داده‌ها استخراج شوند؛ این روش، شیوه‌ای برای شناسایی، تحلیل و گزارش الگوها در درون داده‌هاست (Boyatzis, 1998: 36).

در این پژوهش، روش تحقیق، توصیفی، نوع تحقیق براساس هدف، توسعه‌ای و روش گردآوری داده‌ها، کتابخانه‌ای بوده است که پس از مراجعه به خبرگان، مطالب مرتبط با موضوع این مقاله شناسایی شد و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش تحلیل مضمون و نرم‌افزار MAXQDA استفاده شده است.

برای محاسبه پایایی، محقق ابتدا کدگذاری مصاحبه‌ها را یک‌بار با مطالعه سطر به سطر و به‌صورت دستی و به‌منظور اطمینان بیشتر یک‌بار هم این کدگذاری را با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA انجام داده است. در گام بعدی، مطالب ارائه‌شده از سوی مصاحبه‌شوندگان در اختیار یک پژوهشگر دیگر قرار داده شد و ایشان نیز مطابق با توضیحات ارائه‌شده، یک‌بار دیگر متون را کدگذاری کردند. بعد از اتمام کدگذاری در این دو مرحله، نتایج کدگذاری‌ها با یکدیگر مقایسه و طبق فرمول زیر از روش هولستی برای محاسبه پایایی استفاده شد:

$$PAO = 2M / (n1 + n2)$$

$$۲ * ۳۰ / (۳۵ + ۳۰) = ۰/۹۲$$

در این فرمول PAO به معنی درصد توافق مشاهده‌شده (ضریب پایایی)، M تعداد کدهای موردتوافق در دو مرحله کدگذاری، n1 تعداد واحدهای کدگذاری‌شده در مرحله اول و n2 تعداد واحدهای کدگذاری‌شده در مرحله دوم است. این رقم میان صفر (هیچ توافق) تا یک (توافق کامل) متغیر است. پاسخ نتیجه محاسبه برای پژوهش حاضر که ۰/۹۲ محاسبه شد، نشان می‌دهد مضامین از پایایی (قابلیت اعتبار) بالایی برخوردارند. پاسخ نتیجه محاسبه برای پژوهش حاضر که ۰/۹۶ محاسبه شد، نشان می‌دهد مضامین از پایایی (قابلیت اعتبار) بالایی برخوردارند. به‌منظور افزایش روایی، قواعد مصاحبه شامل چگونگی آغاز مصاحبه و نحوه پرسش‌ها تدوین و در طول مصاحبه‌ها، هدایتگر نویسندگان بود تا مانع پراکنده‌گویی در

مصاحبه‌ها شود، همچنین با مشخص نمودن محورهای اصلی مصاحبه و آزادی عمل نگارنده برای طرح سؤالات خود، روایی پژوهش نیز حفظ شده است.

نویسنده با عنایت به اینکه موضوع این تحقیق، جدید و تخصصی است، با بهره‌گیری از روش انتخابی از میان صاحب‌نظران برخی از مراکز پژوهشی و اساتید دانشگاهی شهر تهران، دانشگاه‌های تهران، علامه طباطبائی، دانشگاه امام حسین (ع) و دانشگاه عالی دفاع ملی، نمونه آماری این پژوهش با ۲۰ نفر از خبرگان و صاحب‌نظران موضوعات امنیتی مصاحبه شده که اطلاعات جمعیت‌شناختی آن‌ها در جدول زیر آمده است.

جدول ۲: مشخصات مشارکت‌کنندگان در مصاحبه‌ها

مدرک تحصیلی	تعداد	رشته تحصیلی	تعداد	میزان سابقه کار	تعداد	جنسیت	تعداد
دکتری	۱۷	امنیت ملی	۱۳	۲۵-۲۰	۱۵	مرد	۲۰
کارشناسی ارشد	۳	علوم سیاسی	۷	۱۹-۱۵	۵	زن	۰

۶. تجزیه و تحلیل یافته‌ها

همان‌گونه که پیش‌تر اشاره شد هدف اصلی این مقاله، تبیین نفوذ آمریکا و اروپا در ایران با هدف تغییر اجتماعی با بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون است. پس از کدگذاری متون مصاحبه‌های انجام‌شده در نهایت، ۱ مضمون فراگیر، ۶ مضمون پایه‌ای و ۳۰ مضمون سازمان‌دهنده، استنتاج و دسته‌بندی شدند که در قالب جدول زیر ارائه شده‌اند:

جدول ۳: نمونه از چگونگی استخراج مضامین

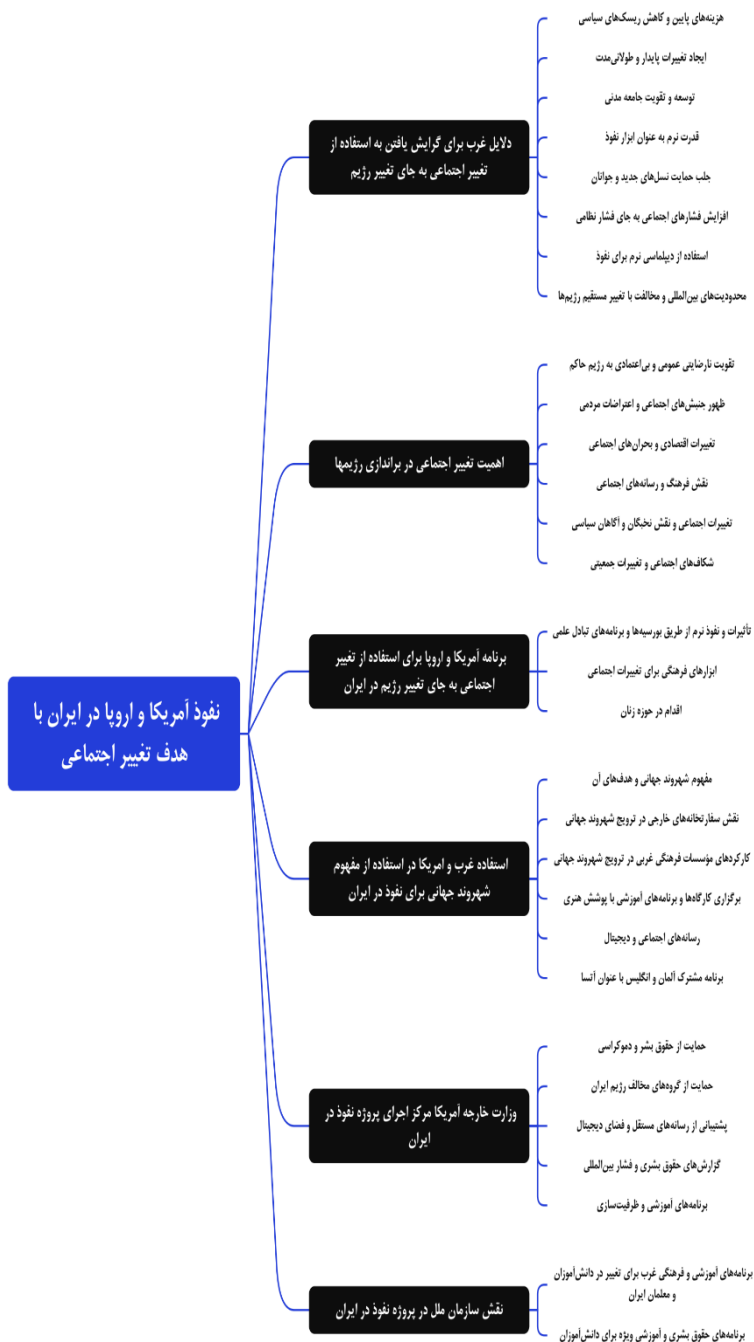
مضمون استخراج‌شده	متن سخنرانی
هزینه‌های پایین و کاهش ریسک‌های سیاسی	یکی از دلایل اصلی، هزینه‌های پایین‌تر این روش‌ها نسبت به اقدامات نظامی یا اقتصادی است وقتی از طریق فرهنگ، آموزش یا رسانه‌ها تأثیر می‌گذارید، نیازی به صرف منابع عظیم مالی یا ورود مستقیم به تنش‌های سیاسی ندارید. کاملاً به همین دلیل می‌بینیم که سازمان‌ها و دولت‌ها روی برنامه‌های تبادل فرهنگی، حمایت از NGOs و رسانه‌های فرهنگی سرمایه‌گذاری می‌کنند. چون نه تنها هزینه‌های پایین‌تر است، بلکه احتمال موفقیت در بلندمدت بیشتر است و ریسک‌های سیاسی به حداقل می‌رسد.

مضمون استخراج شده	متن سخنرانی
قدرت نرم به عنوان ابزار نفوذ	قدرت نرم ابزاری بسیار مؤثر برای نفوذ است، چراکه برخلاف قدرت نظامی یا اقتصادی که اغلب با مقاومت و تنش مواجه می‌شوند، قدرت نرم براساس جذب و اقناع عمل می‌کند. با استفاده از فرهنگ، آموزش، رسانه و دیپلماسی فرهنگی، کشورها می‌توانند ارزش‌ها و نگرش‌های خود را به صورت غیرمستقیم اما پایدار منتقل کنند و به این ترتیب تأثیر عمیق‌تری در جامعه هدف ایجاد نمایند. این نوع نفوذ در بلندمدت باعث تغییر نگرش‌ها و رفتارها می‌شود بدون آنکه الزاماً نیاز به مداخله مستقیم یا تحمیل قدرت باشد.

جدول ۴: تبیین نفوذ آمریکا و اروپا در ایران با هدف تغییر اجتماعی مبتنی بر مصاحبه‌ها

مضمون فراگیر	مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده	تعداد تکرار شده مضمون در مصاحبه‌ها
نفوذ آمریکا و اروپا در ایران با هدف تغییر اجتماعی	دلایل غرب برای گرایش یافتن به استفاده از تغییر اجتماعی به جای تغییر رژیم	هزینه‌های پایین و کاهش ریسک‌های سیاسی	۱۸
		ایجاد تغییرات پایدار و طولانی مدت	۱۵
		توسعه و تقویت جامعه مدنی	۱۷
		قدرت نرم به عنوان ابزار نفوذ	۱۷
		جلب حمایت نسل‌های جدید و جوانان	۱۵
		افزایش فشارهای اجتماعی به جای فشار نظامی	۱۵
		استفاده از دیپلماسی نرم برای نفوذ	۱۶
		محدودیت‌های بین‌المللی و مخالفت با تغییر مستقیم رژیم‌ها	۱۵
	اهمیت تغییر اجتماعی در براندازی رژیم‌ها	تقویت نارضایتی عمومی و بی‌اعتمادی به رژیم حاکم	۱۸
		ظهور جنبش‌های اجتماعی و اعتراضات مردمی	۱۸
		تغییرات اقتصادی و بحران‌های اجتماعی	۱۹
		نقش فرهنگ و رسانه‌های اجتماعی	۱۹
		تغییرات اجتماعی و نقش نخبگان و آگاهان سیاسی	۱۸
		شکاف‌های اجتماعی و تغییرات جمعیتی	۱۷

مضمون فراگیر	مضامین پایه‌ای	مضامین سازمان‌دهنده	تعداد تکرار شده مضمون در مصاحبه‌ها
	برنامه آمریکا و اروپا برای استفاده از تغییر اجتماعی به‌جای تغییر رژیم در ایران	تأثیرات و نفوذ نرم از طریق بورسیه‌ها و برنامه‌های تبادل علمی	۱۷
		ابزارهای فرهنگی برای تغییرات اجتماعی	۱۷
		اقدام در حوزه زنان	۱۸
	استفاده غرب و آمریکا در استفاده از مفهوم شهروند جهانی برای نفوذ در ایران	مفهوم شهروند جهانی و هدف‌های آن	۱۸
		نقش سفارتخانه‌های خارجی در ترویج شهروند جهانی	۱۷
		کارکردهای مؤسسات فرهنگی غربی در ترویج شهروند جهانی	۱۷
		برگزاری کارگاه‌ها و برنامه‌های آموزشی با پوشش هنری	۱۸
		رسانه‌های اجتماعی و دیجیتال	۱۸
		برنامه مشترک آلمان و انگلیس با عنوان آتسا	۱۶
		حمایت از حقوق بشر و دموکراسی	۱۷
	وزارت خارجه آمریکا مرکز اجرای پروژه نفوذ در ایران	حمایت از گروه‌های مخالف رژیم ایران	۱۸
		پشتیبانی از رسانه‌های مستقل و فضای دیجیتال	۱۸
		گزارش‌های حقوق بشری و فشار بین‌المللی	۱۶
		برنامه‌های آموزشی و ظرفیت‌سازی	۱۶
		برنامه‌های آموزشی و فرهنگی غرب برای تغییر در دانش‌آموزان و معلمان ایران	۱۷
	نقش سازمان ملل در پروژه نفوذ در ایران	برنامه‌های حقوق بشری و آموزشی ویژه برای دانش‌آموزان	۱۶

شکل ۱: الگوی نفوذ آمریکا و اروپا در ایران با هدف ایجاد تغییر اجتماعی

۷. نتیجه‌گیری

همان‌گونه که در مقدمه مقاله اشاره شد هدف اصلی، تبیین نفوذ آمریکا و اروپا در ایران با هدف تغییر اجتماعی بود. به نظر نویسندگان، با توجه به بسط و تعمیق فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی و ایجاد بستر و ابزار برقراری ارتباط مستقیم با مردم و جامعه و نیز هزینه‌بر بودن تغییرات سیاسی، تغییر اجتماعی یکی از عوامل کلیدی در براندازی رژیم‌ها است. از نارضایتی‌های اقتصادی و اجتماعی گرفته تا جنبش‌های مردمی و تأثیرات رسانه‌ای، تمامی این تغییرات می‌توانند موجب تضعیف مشروعیت رژیم‌ها و ایجاد شرایطی برای تغییرات سیاسی شوند. تاریخ نشان داده است که تغییرات اجتماعی به‌ویژه زمانی مؤثرترند که با بحران‌های اقتصادی، بحران‌های سیاسی، یا ظهور ائتلاف‌های اجتماعی جدید همراه باشند. رسانه‌ها، نخبگان و فرهنگ عمومی نیز می‌توانند به‌عنوان ابزارهایی مؤثر برای بسیج اجتماعی و تسریع در فرایند تغییر عمل کنند.

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد استفاده از مفهوم شهروند جهانی به‌عنوان ابزار نفوذ توسط کشورهای غربی در ایران از طریق سفارتخانه‌ها، مؤسسات فرهنگی و برنامه‌های آموزشی هنری، به‌ویژه از طریق دیپلماسی عمومی و دیپلماسی دیجیتال، از مهم‌ترین راهبردهای نفوذ نرم در ایران در سال‌های اخیر بوده است. این برنامه‌ها تلاش دارند تا از طریق تبادل فرهنگی، آموزش‌های اجتماعی و هنری و رسانه‌های اجتماعی، پیام‌هایی درخصوص آگاهی جهانی، حقوق بشر و دموکراسی به رویکرد غربی را به جامعه ایران منتقل کنند.

برنامه آتسا یک ابتکار فرهنگی و آموزشی است که توسط آلمان و انگلستان برای ترویج ارزش‌های غربی از جمله دموکراسی، حقوق بشر و آگاهی‌سازی اجتماعی در ایران طراحی شده است. این برنامه‌ها با استفاده از آموزش برخط (آنلاین)، برگزاری کارگاه‌های فرهنگی و آموزشی و حمایت از نهادهای مدنی در ایران به دنبال ایجاد تغییرات اجتماعی و فرهنگی در جامعه ایرانی هستند.

برنامه‌های آمریکا و کشورهای غربی و همچنین سازمان‌های جانبی سازمان ملل برای نفوذ در ایران از طریق تغییرات آموزشی در دانش‌آموزان و معلمان، ابزار مهمی در گسترش حقوق بشر و ارزش‌های دموکراتیک در این کشور به شمار می‌روند. این برنامه‌ها به‌ویژه از طریق آموزش معلمان و برنامه‌های تبادل فرهنگی، سعی دارند

نسل‌های جدید را با مفاهیم غربی آشنا کنند و به این ترتیب، زمینه را برای تحولات اجتماعی و فرهنگی تدریجی در ایران فراهم آورند.

یافته‌های نگارنده نشان می‌دهد رسانه‌های فارسی‌زبان مانند بی‌بی‌سی فارسی، صدای آمریکا، ایران اینترنشنال و رادیو فردا ابزارهایی برای تأثیرگذاری بر افکار عمومی و ایجاد تغییرات اجتماعی هستند. این رسانه‌ها بیشتر بر موضوعاتی مانند حقوق بشر، آزادی بیان، حقوق زنان و اقلیت‌ها تمرکز دارند تا باعث تشویق به نارضایتی اجتماعی شوند. بورسیه‌ها، دوره‌های آموزشی برخط، کارگاه‌های حقوق بشر یا روزنامه‌نگاری شهروندی نیز به‌طور غیرمستقیم در جهت توانمندسازی فعالان مدنی عمل می‌کنند، همچنین برنامه‌هایی مانند «فم‌تک»^۱ (با اهدافی همچون افزایش آگاهی زنان از حقوق خود، تشویق زنان به استقلال فردی و اقتصادی با شعار توانمندسازی، شبکه‌سازی زنان فعال و آگاه و تقویت گفتمان‌های فمینیستی یا برابری‌طلبانه) یا حمایت از استارت‌آپ‌ها و سمن‌های زن‌محور نیز از سوی نهادهای غربی تأمین مالی می‌شوند. ترویج سبک زندگی غربی از طریق رسانه‌ها، فیلم‌ها، شبکه‌های اجتماعی و سکوه‌های موسیقی و مد، منجر به شکاف ارزشی بین نسل جوان و ساختار حاکم می‌شود.

درمجموع می‌توان گفت تغییر نظام از طریق تغییر اجتماعی به معنای فروپاشی نرم یا گذار مسالمت‌آمیز از نظام موجود به نظامی دیگر، از راه تحول در ساختارهای اجتماعی، فرهنگی و ارزشی مردم و جامعه مدنی است. بر مبنای آنچه بیان شد مراحل تحول نرم نظام سیاسی ج.ا.ایران از نگاه غرب با کاربست راهبرد «تغییر اجتماعی» شامل: ایجاد شکاف در بین مردم و نظام و تضعیف مبانی مقبولیت حکومت (از طریق گفتمان‌سازی در رسانه و فرهنگ)، رشد تدریجی نافرمانی مدنی (با اعتصاب، تظاهرات، نقد قانونی و ...)، سازمان‌دهی بدنه‌های اجتماعی فعال (سمن‌ها، اتحادیه‌ها، جنبش‌ها)، افزایش هزینه‌های حفظ قدرت برای حکومت، تغییر در رفتار نظام یا براندازی است.

۷-۱. پیشنهادهای سیاستی

۱. موضوع نفوذ به‌عنوان دستورکار دشمن، باید به‌طور جدی مدنظر سیاست‌پردازان و تصمیم‌گیران قرار گیرد.
۲. به نظر می‌رسد بحث تغییرات اجتماعی باید به‌مثابه موضوعی راهبردی مورد توجه دولتمردان باشد.

۳. در راستای تقویت نهادهای فرهنگی و آموزشی بومی باید به حمایت و توسعه نهادهای فرهنگی، هنری و آموزشی ایرانی با رویکرد اسلامی-ایرانی برای ایجاد ظرفیت‌های فرهنگی قوی و کاهش وابستگی به آموزش‌ها و برنامه‌های غربی به ارتقای محتوای بومی در دانشگاه‌ها، مدارس و رسانه‌ها به‌منظور حفظ هویت ملی و دینی پرداخت.
۴. در جهت توسعه دیپلماسی فرهنگی خودی و دیپلماسی دیجیتال موازی، لازم است فعالیت‌های دیپلماسی عمومی و دیجیتال از سوی ایران برای معرفی و ترویج ارزش‌ها و دستاوردهای فرهنگی و اجتماعی خود به مخاطبان داخلی و خارجی، به‌ویژه در فضای مجازی توسعه یابد.
۵. در مسیر نظارت و کنترل مؤسسات و برنامه‌های فرهنگی-آموزشی خارجی باید تدوین و اجرای سیاست‌های دقیق برای رصد، ارزیابی و کنترل فعالیت‌های مؤسسات فرهنگی، آموزشی و هنری غربی فعال در ایران، به‌خصوص آن‌هایی که با اهداف نفوذ نرم فعالیت می‌کنند، در دستور کار قرار گیرد.
۶. افزایش آگاهی عمومی و آموزش مقابله با نفوذ فرهنگی ضروری است مدنظر سیاست‌گذاران قرار گیرد، ازاین‌رو، طراحی برنامه‌های آموزشی و رسانه‌ای برای افزایش آگاهی عمومی نسبت به ماهیت و اهداف پروژه‌های نفوذ فرهنگی غربی، به‌ویژه در بین جوانان و اقشار آسیب‌پذیر جامعه ضروری است.
۷. برای توسعه پژوهش‌های تخصصی درباره نفوذ فرهنگی و اجتماعی، حمایت از تحقیقات میدانی و علمی برای شناسایی دقیق‌تر ابزارها، روش‌ها و اثرات نفوذ فرهنگی غربی و ارائه راهکارهای علمی و عملی مقابله با آن انجام گردد.
۸. تقویت هویت ملی و دینی از طریق برنامه‌های هنری و رسانه‌ای انجام شود، بنابراین آثار هنری، رسانه‌ای و فرهنگی که ارزش‌های اسلامی و ملی را ترویج می‌کنند، باید تقویت شده و جایگزین محتوای غربی شوند.
۹. شبکه‌های محلی، سازمان‌های مردم‌نهاد و فعالان فرهنگی و اجتماعی که می‌توانند در مقابل نفوذ خارجی نقش بازدارنده و مقابله‌ای ایفا کنند، تقویت گردند.

References

- Access Microscholarship Program. (2020). U.S. Department of State.
- Ahmadian, Ali Akbar. (2015). "Theory of Influence; Explaining the Nature of Influence Types and Their Relationship with the Four-Spectrum Threat System". *Quarterly Journal of Security Horizons*. Year 8 (3). Issue 28.
- Anderson, Lisa. (2011). *The Arab Uprisings: The Unfinished Revolutions of the New Middle East*. New York: Public Affairs
- Asgard, Ramin. Slavin, Barbara. (2013). *US-Iran Cultural Engagement: A Cost-Effective Boon to US National Security*.
https://www.files.ethz.ch/isn/169106/us_iran_cultural_engagement.pdf
- Askari, Mahmoud. (2019). "An Approach to Social Unrest in the Islamic Republic of Iran from the Perspective of the Supreme Leader (Supreme Leader)". *Quarterly Journal of Interdisciplinary Studies in Strategic Knowledge*. Year 10 (3). Issue 40. 318-279.
- Baker, C. R. (2011). "Regime Change and its Consequences". *International Politics*. 48 (4). 418-435.
- Barzegar, Kayhan. (2006). "Role Conflict: Examining the Roots of the Iran-US Conflict after the September 11 Incidents". *Quarterly Journal of Strategy*. Year 14 (1). Issue 39.
- Bayat, Asef. (2010). *Life as Politics: How Ordinary People Change the Middle East*. Stanford University Press.
- Beheshtipour, H. (2021). "The role of media and cultural diplomacy in Iranian society". *Global Media Studies Journal*.
- Bowden, B. (2003). The perils of global citizenship. *Citizenship Studies*. 7(3). 349-362
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming Qualitative Information: Thematic Analysis and Code Development*. CA: Sage.
- Carothers, T. (2002). "The End of the Transition Paradigm". *Journal of Democracy*. 13(1), 5-21.
- Cull, N. J. (2009). *Public Diplomacy: Lessons from the Past*. Figueroa Press
- Cultural Diplomacy and the Role of Art in Foreign Policy. (2017). U.S. State Department.
- Diamond, L. (1999). *Developing Democracy: Toward Consolidation*. Johns Hopkins University Press.
- Ehsani, K. (2021). "The role of NGOs in promoting human rights in Iran". *Global Governance Review*.
- Ehteshami, A. (2017). "The impact of Western sanctions on Iranian civil society". *International Politics*.
- Fitzpatrick, Sheila. (2008). *The Russian Revolution*. OUP Oxford.
- Giddens, A. (1984). *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. University of California Press.
- Hakakian, R. (2017). "The role of diaspora in influencing social movements in Iran". *International Journal of Iranian Studies*.
- Heydarian, J. (2018). "Cultural programs and the Western agenda in Iran: A critical review". *Middle East Journal*.
- Hunt, Lynn. (2007). *The French Revolution and Human Rights*. Bedford/St. Martin's.

- Ikenberry, G. J. (2002). *American Foreign Policy: Theoretical Debates*. Palgrave Macmillan.
- Inglehart, R., & Welzel, C. (2005). *Modernization, Cultural Change, and Democracy: The Human Development Sequence*. Cambridge University Press.
- Jahanbegloo, R. (2019). "Western cultural diplomacy and its impact on Iranian society". *Cultural Diplomacy Journal*.
- Kadiyor, M. A. (2018). "Cultural policy: Western influence on Iran's educational system". *Iranian Studies Journal*.
- Kazemi, Farhad, Norton, Augustus Richard. (1995). "Conclusion: Civil Society and Political Reform in the Middle East". In: *Toward Civil Society in the Middle East?: A Primer*. edited by Jillian Schwedler, Boulder, USA: Lynne Rienner Publishers, 1995, pp. 85-88.
- King, Martin Luther Jr. (1958). *Stride Toward Freedom: The Montgomery Story*. New York: Harper & Row Publishers
- Mahatma Gandhi Institute of Education for Peace and Sustainable Development. (2019). *Rethinking schooling for the 21st century: the state of education for peace, sustainable development and global citizenship in Asia*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000260568>
- Massaro, V. R. (2022). "Global citizenship development in higher education institutions: A systematic review of the literature". *Journal of Global Education and Research*. 6(1), 98-114
- Meera, K.P. Jumana. M. K. (2015). "Empowering Women through Education". *International Journal of Humanities and Social Science Invention*.
- Meisner, Maurice. (2007). *Mao's China and After: A History of the People's Republic*. Free Press.
- Mittelhammer, Barbara. Sepehri Far, Tara. Tahmasebi, Sussan. (2023). *Rethinking the EU's Approach to Women's Rights in Iran*. <https://carnegieendowment.org/research/2023/04/rethinking-the-eus-approach-to-womens-rights-in-iran?lang=en¢er=europe>
- Moghadam, Valentine M. (2018). *Gender and Social Change in the Middle East*. Lynne Rienner
- Moshaikhi, M. (2020). "Western influence on Iranian youth: A study of soft power strategies". *Global Policy Review*.
- Nye, J. S. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. Public Affairs.
- Nye, J. S. (2008). *The Powers to Lead*. Oxford University Press.
- Nye, Joseph. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York, Public Affairs
- OECD, (2018). *The future of education and skills Education 2030*, Director for Education and Skills, available at: [https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20\(05.04.2018\).pdf](https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf)
- Paraselti, A. (2020). "Soft power and Iranian youth: Western influence in post-revolution Iran". *Middle East Politics*.
- Public Diplomacy and Global Citizen Programs. (2019). U.S. Department of State.

- Robinson, P. (2008). "The Policy of Intervention: International Law and U.S. Foreign Policy". *Journal of International Affairs*. 61(2). 45-63.
- Roche, G. (2012). *Social Changes*. Translated by Mansour Vosoughi. Tehran: Ney Publishing.
- Rouhani, Hassan. (2011). "Family Capital, the Foundation Stone of Social Capital." *Strategy Quarterly*. Year 19 (2). Serial No. 59. pp. 46-7.
- Sadeghi, S. (2020). "Education as a tool for political influence in Iran: A case study of European programs". *International Education Journal*.
- Snyder, David, eds. (2019). *The Legacy of J. William Fulbright: Ideology, Power, and Policy*. Lexington: University of Kentucky Press. 135-151.
- The Role of International Organizations in Promoting Gender Equality. (2017). UN Women.
- UNESCO. (2020). *Education for sustainable development: a roadmap*. UNESCO.
- Zaharna, R. S. (2010). *Battles to Bridges: U.S. Strategic Communication and Public Diplomacy After 9/11*. Palgrave Macmillan.